RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 35.

Lördagen den 10 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i Kammarens sammanträden den 3 innevarande månad förda protokoll.

§ 2.

Upplästes ett så lydande sjukbetyg:

Att Riksdagsmannen Lars Andersson i Wall af sjukdom för närvarande är hindrad att bevista Andra Kammarens sammanträden, intygas

Stockholm den 10 April 1880.

W. Ekecrantz,
Med. D:r.

§ 3.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:
Konstitutions-Utskottets Utlåtanden N:is 4, 5 och 6;
Stats-Utskottets Utlåtande N:o 28 och Memorial N:o 29; samt
Bevillnings-Utskottets memorial N:o 13.

§ 4.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten.

Förekom till behandling Lag-Utskottets Utlåtande N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner angående lag om allmänna värnpligten samt om antagande af en lag angående flottan tillhörige värnpligtiges tjenstgöringsskyldighet under fredstid.

Herr *Thomasson*, som begärt ordet för att framställa förslag rörande sättet för detta ärendes föredragning, blef för sådant ändamål uppropad och yttrade:

I afseende på föredragningen får jag vördsamt hemställa, att Kammaren ville besluta:

att lagförslaget skall, såsom vanligt, föredragas paragrafvis;

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

att vid behandlingen af 1:sta § diskussionen må omfatta förslaget i allmänhet;

att ingressen och rubriken föredragas först sedan samtlige §§ i förslaget blifvit genomgångne;

att antagandet af 1:sta § icke lägger hinder i vägen för upptagande till behandling af Utskottets hemställan i senare punkten af utlåtandet; samt

att, för den händelse förslaget i någon eller några delar skulle komma att till Utskottet återförvisas, Utskottet må lemnas öppen rätt att, vid ärendets förnyade behandling, i afseende å de paragrafer, hvilka må hafva blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta förändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Den föredragningsordning, Herr Thomasson sålunda föreslagit, blef af Kammaren godkänd; och skedde alltså först uppläsning af § 1 i det af Utskottet uti utlåtandets *1:sta punkt* framlagda förslag till lag om allmänna värnpligten, hvilken paragraf var så lydande:

»Hvarje svensk man är värnpligtig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller tjuguett år, till och med det, under hvilket han fyller fyratio år.»

Derefter lemnades ordet till

Hans Excellens Herr Statsministern De Geer, som anförde: Innan öfverläggningen om det föredragna betänkandet tager sin början, vill jag tillkännagifva, att de ändringar, som Lag-Utskottet föreslagit i Kongl. Maj:ts proposition, icke gifva anledning till något motstånd från regeringens sida. Kongl. Maj:ts proposition är affattad icke allenast med afseende på det närvarandes kraf, utan äfven med hänsyn dertill, att en större utsträckning af värnpligten framdeles kan komma att tagas i anspråk. Utskottets förslag är deremot fullständigare än Kongl. Maj:ts affattadt efter nu bestående förhållanden, men lämpar sig icke alldeles lika väl för en ifrågakommande ny arméorganisation. Då det emellertid, på ett par mindre väsentliga undantag när, endast innehåller förtydliganden i afseende på lagens omedelbara tillämpning, vill jag icke göra någon anmärkning mot detsamma, utan anser mig tala om Kongl. Maj:ts förslag, när jag talar om Utskottets.

Härvid synes mig i första rummet böra till bemötande upptagas det inkast mot hela lagförslagets befogenhet, som inom Utskottet gjorts af reservanterna från denna Kammare, hvilka utgå från den så mycket omtvistade åsigten, att rust- och rotehållarne genom kontraktsenligt ingångna aftal om indelningsverket skulle vara befriade från all vidare utskrifning, af hvad slag och beskaffenhet den än måtte vara. För min del är jag villig medgifva, att en utskrifning af värnpligtige för att äfven under fredstid inräknas i armén och med densamma öfvas, icke stämmer väl öfverens med de ursprungliga knektekontrakten, och det är just på denna grund jag har ansett billigt, att, såsom också hittills skett, i samma mån som en större börda för försvaret genom värn-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

pligten pålägges rust- och rotehållarne, äfven en lindring i deras börda sker. Men omöjligen kan jag anse, att indelningsverket hvilar på kontrakt af privaträttslig natur mellan kronan och de särskilda länens rust- och rotehållare. På sätt den vid Utskottets betänkande fogade promemoria närmare utreder, har indelningsverket tillkommit under de statsrättsliga former, som på den tiden begagnats för bevillningar till staten; och alla sedermera utkomna grundlagar hafva förbehållit statsmakterna rätt att göra ändringar i indelningsverket och bevilja utskrifningar. Så gör äfven vår nu gällande Regeringsform i 73 och 80 §§; och mångfaldiga ändringar i indelningsverket och knektekontrakten, samt särskilda beväringslagar utgöra ovedersägliga bevis på dessa paragrafers rättsliga giltighet. Om indelningsverket grundade sig endast på enskilda kontrakt, så vore ju Konung och Riksdag alldeles obefogade att ändra dessa kontrakt utan samtycke af hvarje särskild rust- och rotehållare. Men äfven denna Kammare har så sent som 1878 ansett sig befogad att utan rust- och rotehållarnes hörande för sin del besluta om indelningsverkets successiva upphörande i sammanhang med en ny arméorganisation, hvarigenom med säkerhet en större börda för försvaret skulle påläggas äfven rust- och rotehållare än den de nu vidkännas, och hvartill de således, om saken betraktas endast ur finansiel synpunkt, alltför väl kunna antagas hafva varit hågade att vägra sitt samtycke.

Men fastän således någon betänklighet mot den lagliga befogenheten af att framlägga ifrågavarande värnpligtslag icke rimligen kunnat uppstå, är det deremot gifvet, att Kongl. Maj:t icke kunde fatta beslut att till denna Riksdag framlägga ifrågavarande förslag, utan att dervid taga i öfvervägande, hurusom Andra Kammaren flere gånger, och Riksdagen åtminstone en gång, — nemligen i 1873 års skrifvelser — uttalat, att en ny arméorganisation icke borde träda i verkställighet förr än i sammanhang med en allmän skattereglering och beslut om indelningsverkets upphörande — en omständighet, som måste tillmätas så mycket större vigt, som från visst håll den uppfattning synes gjort sig gällande, att genom nämnda skrifvelse den väg, man hade att följa, vore så klart utstakad, att i sjelfva verket några större svårigheter härutinnan icke vidare förefunnos. Hvar och en, som deltagit uti 1873 års riksdags förhandlingar vet likväl, att, väl å ena sidan fordringarne på indelningsverkets upphäfvande och grundskatternas afskrifning kunde med all noggrannhet bestämmas, men att deremot å andra sidan någon enighet om en ny arméorganisations beskaffenhet icke kunde åstadkommas, och att enda möjligheten att förmå båda Kamrarne att förena sig om en gemensam underdånig skrifvelse måste sökas deri, att densamma blef affattad i så allmänna och till och med sväfvande ordalag, att flere olika meningar derinom kunde rymmas. Så mycket blef man dock ense om, att en arméorganisation borde byggas på annan grund än indelningsverket, och att en sådan grund mer eller mindre uteslutande måste vara den allmänna värnpligten, i stället för att under de 7 föregående åren ena sidan af representationen ovilkorligen hållit fast vid indelningsverket, under det att den andra sidan satt detsammas upphörande i främsta rummet. Första Kammaren ingick på 1873 års skrifvelseförslag endast med ytterst ringa majoritet, och under

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

öfverläggningen förklarade många af denna majoritet, hvilket väl långt flere tänkte, att de icke ville efterskänka indelningsverket under andra vilkor, än att ersättning derför bereddes staten genom allmän värnpligt och att arméorganisationen blefve sådan, att de funne densamma betryggande, hvilket åter många af minoriteten förmenade aldrig skulle komma att inträffa. Man kan finna sig bedragen på de förhoppningar, som nämnda kompromiss uppväckte, men ingen kan påstå, att någondera sidan hittills svikit de löften, som genom kompromissens biträdande blifvit gifna. Man kom öfverens om att *försöka* att i endrägt och på den allmänt utstakade grunden söka uppgöra saken, och ingenting vidare. Regeringen grep sig genast an med försöket; den lät uppgöra en utredning med förslag till den finansiella reformen i fullkomlig öfverensstämmelse med Riksdagens uttalade önskningar och den framlade för 1875 års riksdag ett arméförslag, hvartill bifall äskades endast under vilkor, att Riksdagen blefve tillfredsställd äfven i skattefrågan. Med fog kan man icke påstå, att icke detta förslag var öfverensstämmande med grunderna i 1873 års skrifvelse, äfven om det måste medgifvas, att äfven andra förslag kunnat vara det. Riksdagen afslog emellertid 1875 års förslag, och dess svar blef »att Riksdagens båda Kamrar funnit sig icke kunna detsamma antaga, samt rörande de grunder, hvarpå ett nytt förslag borde fotas, stannat i olika beslut, hvilka icke kunnat sammanjemkas». Det skäl, som för nämnda afslag åberopades, var således icke, att man saknade ett öfvergångsförslag, eller ett skatteregleringsförslag, utan att båda Kamrarne icke kommit öfverens om den *grund*, hvarpå armén skulle upprättas.

Vid sådant förhållande och då icke ringaste anledning fans att antaga, det meningarne skulle kunna under den närmaste framtiden förena sig om något annat omfattande förslag, så beslöt regeringen att försöka om man icke skulle kunna närma sig målet genom ett mindre steg, och af detta beslut föranleddes 1877 års förslag, enligt hvilket värnpligtsåldern skulle förlängas och öfningen under fredstid jemväl något utsträckas, på samma gång som en betydlig lindring i indelningsverkets bördor och minskning i grundskatterna föreslogos. Detta förslag blef af Andra Kammaren förkastadt, och Andra Kammaren beslöt för sin del en underdånig skrifvelse, i hvilken förklarades: »att Riksdagen vidhöll de i 1873 års skrifvelse uttalade grunder, men sålunda bestämda och sammanfattade, att krigsmakten skulle bestå af en genom *frivilligt* åtagande bildad, af statsverket aflönad stam, bestående af befäl och trupp, uppgående till ungefär den nuvarande stammens styrka, hvilken till så stor del som möjligt förlägges och fördelas på landsbygden, *samt* af värnpligtige». Det må lemnas derhän huruvida denna bestämmelse af 1873 års grunder i skrifvelseförslaget är öfverensstämmande med sjelfva skrifvelsen, i hvilken det bland annat heter: »När en ersättning för det indelta manskapet i detta afseende skall *ur de värnpligtiges led* vinnas, bör, efter Riksdagens åsigt för erhållande af en duglig befälstam, — hvarmed lärer förstås icke blott öfverbefäl, utan äfven underofficerare, korporaler, vice korporaler och kader-soldater, och hvilken befälsstam i sjelfva verket måste blifva föga mindre talrik, än den nuvarande indelta arméns effektiva styrka —, frivilligheten i *främsta rummet* tagas i anspråk, mot den

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ersättning af statsverket, som för sådant ändamål kan blifva behöflig, äfvensom de, hvilka komma att underkastas en långvarigare öfning, än som åligger samtlige värnpligtige, t. ex. de, hvilka tillhöra specialvapnen, synas böra efter samma grunder antagas och godtgöras»; — Andra Kammarens skrifvelseförslag må nu anses såsom ett frångående eller ett vidhållande af 1873 års skrifvelse, synes det dock icke hafva behöft vara någon ovilkorlig följd af denna skrifvelses antagande, att Kongl. Maj:ts förslag, sådant det af Första Kammaren vid samma riksdag bifölls, ovilkorligen skulle af Andra Kammaren förkastas.

Enligt min åsigt skulle Andra Kammarens majoritet nu hafva stått sitt mål mycket närmare, om Kammaren, jemte uttalande af sin i 1877 års skrifvelse uttryckta mening om det helas ordnande, hade antagit de af Kongl. Maj:t föreslagna lindringar i indelningsverket och grundskatterna. Jag har nemligen aldrig kunnat förstå den motvilja, hvarmed man nu från detta håll synes vilja tillbakavisa hvarje förslag om en sådan lindring. Den, som klagar öfver orättvisan af en börda, bör väl icke anse såsom något ondt att blifva befriad från en del af denna börda; och den del af Kammaren, som sjelf benämner sig »landtmannapartiet», har ju icke begärt och kan icke begära, att på en gång blifva befriadt från hela bördan, då det vore omöjligt att på en gång bereda statsverket ersättning derför. Om nu de andra delarne af statsmakten genast vilja medgifva att så mycket efterskänkes, som landtmannapartiet för den närmaste framtiden begär, så kan väl detta icke försvåra möjligheten att framdeles borttaga återstoden af bördan. Det måste nemligen vara lättare att ersätta statsverket för en tillgång, som kan beräknas exempelvis till åtta millioner kronor årligen, än för en som uppgår till tio millioner. Motståndet emot en partiel afskrifning af grundskatterna synes mig knappt kunna förklaras annorlunda än, att landtmannapartiet har en alldeles bestämd tillförsigt att ofördröjligen få fasta på det hela och sjelf få bestämma vilkoren, utan afseende derpå om vederlaget af den andra sidan anses nöjaktigt. Härutinnan kan likväl en missräkning ega rum. Det är möjligt, att de militära anspråken kunna något nedsättas, för den händelse vi fortfarande komma att gå fredliga tider till mötes, ty säkerligen vilja alla gerna inskränka de nya bördorna så mycket som möjligt; och i sådant fall kan man hoppas, att saken skall i enighet uppgöras. Men kan icke en sådan enighet vinnas, torde det icke blifva så lätt för landtmannapartiet att drifva sin vilja igenom. Huruvida landtmannapartiet kan komma att diktera Riksdagens beslut, beror på en oviss framtid. Städernas hastigt växande folkmängd och Riksdagsordningens föreskrift, enligt hvilken städerna i förhållande till folkmängden utse ett vida större antal riksdagsmän än valkretsarne på landet, kommer att med säkra steg minska landtmannapartiets öfvervigt i Andra Kammaren. Ett hänsynslöst utöfvande af denna maktöfvervigt skulle äfven kunna vid landstingsmannavalen och riksdagsmannavalen på landet framkalla ett vida större motstånd än som hittills blifvit försökt. Men äfven om landtmannapartiet skulle få öfvervigt i båda Kamrarne, så ligger dock icke afgörandet i Riksdagens hand allena. Sveriges grundlag tillåter icke, att konungamakten förbises; och om det än i många fall kan vara betänkligt att utöfva denna makt i strid

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

emot representationens uttalade önskan, kan det dock icke innebära någon fara för Konungamakten, att begagna sitt *veto* emot ett handlöst efterskänkande af grundskatterna och indelningsverket. Fruktansvärdare kan det missnöje blifva, som af en sådan åtgärd säkerligen kan framkallas. Ingen regering skall utan moget betänkande och giltiga skäl vilja åtaga sig ett dylikt ansvar, icke ens om landtmannapartiet sjelf finge utse dess medlemmar; ty en sak får ofta ett olika utseende, om den betraktas uppifrån eller nerifrån. Vill landtmannapartiet derföre vinna framgång för sina syften, är det icke på makten utan på rättvisan och billigheten de böra stödjas.

Min mening är icke att påstå, det landtmannapartiet hittills vägrat att mot det betingade priset gifva valuta i ett kraftigt försvar. 1878 års motioner böra fritaga partiet från hvarje sådan beskyllning. Men den, som fordrar aktning för sin egen öfvertygelse, måste också hysa sådan för andras, och det må icke förtänkas dem, som velat eftergifva indelningsverket och grundskatterna, om indelningsverket gjorts obehöfligt genom värnpligten, att de icke ville godkänna ett förslag, som ersatte den indelta arméen med en värfvad stamtrupp, och att de fruktade för att tillförbinda statsverket de stora kostnader, som häraf skulle uppstå. De finansiella svårigheter, hvari vi kommit efter 1878, skulle också sannolikt gjort det rätt betänkligt, om vi under dessa år skulle satt i verket den af landtmannapartiet då föreslagna arméorganisationen.

Genom detta förslags framställande och förkastande blef emellertid regeringens ställning i försvarsfrågan ännu svårare. Meningsskiljaktigheterna hade icke i någon mån minskats, och alla verkningar af 1873 års skrifvelse syntes genom Kamrarnas stridiga beslut under de efterföljande riksdagarne hafva förfallit. Hade icke frågorna om indelningsverket och grundskatterna något annat samband än 1873 års skrifvelse, skulle de kunnat anses redan vara åtskiljda. Men samma inre förhållanden, som föranledde en sammanbindning af dessa frågor, förefinnas ännu oförändrade, och för min del anser jag dem fortfarande vara giltiga och vill efter mina krafter arbeta för det mål, som finnes uppställdt i 1873 års skrifvelse. Jag skulle dock aldrig hafva velat ingå på att med arméfrågan sammanbinda frågan om grundskatterna, så framt jag icke ansett deras upphörande i deras nuvarande form vara önskvärdt, oberoende af arméefrågan. Såsom jag i Första Kammaren uttalade under den tid, jag icke var medlem af Konungens råd, finner jag nemligen, att väl icke någon giltig rättsgrund kan åberopas för grundskatternas afskrifning, men jag anser dem såsom skatter vara olämpliga, dels derför att de blifvit fixerade en gång för alla utan afseende på förändringen i värdet af den egendom, från hvilken de utgå, och dels till följd deraf, att den privilegierade jorden är från grundskatter befriad. Efter representationssättets förändring har ett politiskt skäl också tillkommit, om icke för deras upphäfvande, så åtminstone för deras reglering, emedan de i väsentlig mån bidragit till bibehållande inom riksförsamlingen af en sluten klass, ett bondestånd, hvars upplösning är påkallad af de öfriga Riksståndens upplösning. En vigtig reglering af grundskatterna har också redan skett, nemligen 1869, då de omsattes i penningar, hvarigenom till följd af penningens

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ständiga fallande i värde måhända hälften af grundskatterna kan anses hafva blifvit efterskänkt, om man tänker sig femtio år fram i tiden. Vidare eftergifter ansåg jag böra ske endast i den mån, som andra tillgångar kunde beredas, utan påläggande af nya skatter; men för ett så stort mål, som ett betryggadt försvarsverk, ansåg äfven jag mig kunna ingå kompromissen om en regelbunden sucsessiv afskrifning af grundskatterna under en lång följd af år; och jag står fast dervid. Så bunden har jag dock aldrig ansett mig vara vid denna åsigt, att jag skulle vilja afsäga staten rättigheten att under afvaktan på den slutliga lösningen vidtaga äfven den minsta förbättring i det bestående.

Med hopp om framgång hade väl i alla fall den stora frågan icke kunnat så snart ånyo upptagas efter den utgång, den erhöll vid 1878 års riksdag: och den sedermera inträffade finansiella krisen förbjöd alla tankar på att till 1879 års riksdag framlägga ett omfattande förslag, som skulle taga stora omkostnader i anspråk. Men vid detta års riksmöte tog Riksdagen sjelf initiativet, då den i skrifvelse till Kongl. Maj:t begärde tillsättande af en komité, som hade att »dels verkställa en fullständig utredning af *alla* skatteförhållanden i riket samt jemföra de olika skattebidragens belopp sins emellan, dels ock uppgöra förslag till en derpå grundad rättvis fördelning af skattebördorna»; och Riksdagen lade största vigt vid, att denna utredning skulle blifva så opartisk, mångsidig och fullständig som möjligt; och till kostnaderna för komitén, som antogos blifva ganska betydliga, anvisade Riksdagen denna gång endast hvad som behöfdes för ett år. Denna skrifvelse, som antogs utan motstånd i någondera af Kamrarne, är i hög grad tillfredsställande såsom ett erkännande af, att man å ingendera sidan sökte något, som icke efter en fullständig och opartisk utredning befinnes vara rättvist, och att man således icke längre ville utgå från den grunden, att nödvändigtvis den ena eller andra skatten skulle på förhand antagas vara orättvis. Men å andra sidan medförde denna skrifvelse och den med anledning deraf nedsatta komité ett hinder för att inom beräknelig tid företaga arméfrågan och skattefrågan i ett sammanhang. Arméfrågan kan likväl sägas hafva stått på dagordningen, redan innan den nya representationen tillkom, och sedermera hafva konung och riksdag ständigt framhållit nödvändigheten af dess skyndsamma lösning; för nio år sedan ansåg man saken så brådskande, att man icke kunde afvakta tiden till nästa lagtima riksdag. Och denna känsla har visserligen icke saknat grund, under en tid då det öfriga Europa ansträngt sig af alla krafter för att uppbringa sina härar till den största möjliga styrka, och då man sett, huru endast styrkans rätt respekterats. Man må icke föreställa sig, äfven om man invaggat sig i förhoppning om en ständig fred, att något land ostraffadt kan försumma sina försvarsmedel. Den, hvars vänskap ingenting är värd, får icke många vänner, och det rike, som saknar handlingskraft, är ständigt utsatt icke allenast för förödmjukelser utan äfven för att se sina internationella intressen och billigaste anspråk lemnas utan uppmärksamhet. Och skulle en gång ett krig uppstå så nära vårt granskap, att vi blott började befara möjligheten af en krigsfara, då beklagar jag den regering, som under många år sutit i säker ro och lagt armarne i kors. Det är en gammal an-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

märkning, att i fred fördömer man en krigsstyrelse för allt hvad den gör och i krig för allt hvad den icke gjort.

Men i fråga om hvad som under närvarande förhållanden kunde vara att göra måste tanken af sig sjelf falla på värnepligtslagen. Såväl för den arméorganisation som nu är, som för de olika härordningsförslag, som framstälts åren 1871, 1875, 1877 och 1878 har den varit lika vigtig, och om man undantager olika öfningstider i fred, kräfva de alla väsentligen samma bestämmelser angående värnepligten, hvarför också värnpligtslagar, som varit nästan ordagrant lika för flera af dessa förslag, varit ifrågasatta. Framläggandet af ett nytt dylikt förslag, lämpadt efter nuvarande förhållanden, kunde således i ingen mån kompromettera frågans framtid eller komma i strid med någon af de planer, som under senare tiden bragts å bane. Det var deremot så mycket angelägnare att icke härmed dröja, som verkan af en ny värnpligtslag icke kan anses börja förrän fem år efter sedan lagen trädt i kraft, då första tillökningen eller sjette klassen blir tillgänglig. En öfvergång från en arméorganisation till en annan fordrar alltid en lång följd af år och medför ändå under öfvergångstiden en viss svaghet. Det måste derför vara en stor fördel att i förväg få värnpligtslagen antagen. Derigenom kan icke allenast indelningsverkets afskaffande ifrågasättas förr än eljest, utan öfvergången blir också i alla händelser mindre farlig, om man på förhand har åtminstone hela fältet inhägnadt och mekanismen profvad.

En ytterligare omständighet, som talar för förslaget, finnes deri, att, om det verkligen inom landet råder så stor förskräckelse, som man nu hör omtalas, för en ökad värnpligt, det måste vara af stor vigt, att framgå med endast små och omärkliga steg. Den förskräckelse, som nu eger rum, skall otvifvelaktigt lägga sig, när man kommit till erfarenhet om, att hvad som nu är i fråga icke lägger ökad tunga vare sig å rust- och rotehållare eller andra medborgare, men endast afser, att de värnpligtige mera noggrant än hittills lemna upplysningar om hvar de finnas. Vida mindre måste åtminstone denna lag verka oro i landet, än om 1878 års lagförslag blifvit antaget, då precis lika många värnpligtsklasser voro i fråga, men dessutom en utsträckning af öfningstiden för beväringen ända till 90 dagar i stället för 30 dagar, såsom nu är stadgadt.

Allt synes således tala för framläggande af en värnpligtslag, allt utom den befarade obenägenheten hos landtmannapartiet. Men för mig åtminstone kunde denna befarade obenägenhet icke utgöra ett tillräckligt skäl för tvekan om, att något borde göras. Jag vill icke längre bära någon del af ansvaret för ett fullständigt stillastående. Men dessutom hoppades jag af landtmannapartiets i allmänhet säkra och praktiska blick, att det skulle komma att inse fördelarne af att bifalla förslaget och olägenheterna af att afslå det. Genom att bifalla förslaget skall landtmannapartiet förvärfva sig sina motståndares välvilja och vinna anspråk på tillmötesgående för sina önskningar. Ett afslag åter skall föranleda omilda omdömen, som knappast skola stärka partiets ställning.

Vid mången reform måste något gifvas och tagas i utbyte mot hvartannat; men man må derför icke anse den såsom en räkenskap,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

der på hvarje sida debet och kredit måste gå ihop. Man måste se saken i stort och draga vexlar på framtiden, om så behöfves. 1812 års bondestånd antog enhälligt en beväringslag, som beviljade fem åldersklasser och gaf Konungen rättighet att inkalla och öfva dem under alla fem åren, utan någon annan inskränkning än att, om icke alla klasserna behöfdes, skulle de äldre klasserna inkallas före de yngre. Rust- och rotehållarne hafva härför erhållit fullt vederlag, i det de efter hand befriats från skyldigheten af rekrytering under krig, från skyldigheten att bekläda den indelta soldaten och underhålla honom på möten jemte många andra lättnader. Det är den skattskyldiga jordens bördor, som man velat lindra. Nåväl! I allra senaste tider hafva från jorden aflyftats skyldigheten att bygga kyrkor och skolhus samt skjutsningsskyldigheten, utan att något vederlag derför erhållits eller erlagts af jordegarne. Sådant har icke heller fordrats vid grundskatternas omsättande i penningar efter den för jordegarne fördelaktigaste beräkning. Det saknades icke röster, som varnade för dessa eftergifter, och som förespådde, att derigenom skulle blott fordringarne i framtiden ökas, men icke benägenheten att tillgodose det helas väl. Skola nu dessa profetior gå i fullbordan? Skall landtmannapartiet af en misstro, som icke har någon berättigad grund, finna sig förhindradt att antaga en värnpligtslag, som det sjelf erkänt vara rättvis och behöflig? Oaktadt allt hvad jag hört, vill jag icke tro det, förrän Herr Talmannen uppvecklat röstsedlarne och tillkännagifvit utgången af den votering, som i denna fråga kommer att försiggå.

En fast politisk partibildning är väl icke tilltalande för mitt sinnelag, men jag bestrider icke att den kan vara berättigad; stundom till och med nödvändig, och jag medgifver gerna, att äfven landtmannapartiet i många fall ländt till allmänt gagn; men hvarje parti, som vill intaga en aktad och i längden hållbar ställning, måste dock iakttaga, att det, då det gäller, underordnar sig samhällets högsta intressen.

Jag ber om undseende, för det jag nu företrädesvis vändt mig till ett parti inom Kammaren och icke till Kammaren i sin helhet, men jag har trott denna sak tala för sig sjelf till hvar och en, som icke ser den ur parti-synpunkt, och jag har derför velat visa, att den icke ens ur denna synpunkt är förkastlig.

I den Kongl. propositionen är utveckladt, hvad jag äfven vid remissen af densamma sökte framhålla, att betydliga omedelbara militäriska fördelar äro att vinna genom antagande af denna lag, och jag vill icke nu ingå i vidare ordande derom.

Reservanterna från denna Kammare inom Utskottet hafva anmärkt såsom både obehöfligt och olämpligt att bevilja så många beväringsklasser som tolf. Jag vill icke fästa mig vid, att den siffra, hvartill man beräknat den mansstyrka, som härigenom skulle erhållas, är efter andra beräkningar, som jag tror vara säkrare, dubbelt för hög; ty hur hög den rätta siffran är, tror jag icke någon skada derigenom kan uppstå, enär naturligtvis icke flera klasser komma att inkallas än som behöfva användas. Klassernas antal är icke föreslaget större än som ansetts vara behöfligt i alla senare förslag, äfven i Kammarens eget förslag af år 1878. Och om också icke alla klasser kunna komma till användning med den nuvarande härorganisationen, är det att märka, att den första åldersklas-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

sen icke kan blifva att tillgå förrän år 1887 och den tolfte åldersklassen först 1893, och till dess torde vi väl hafva hunnit reglera vår arméfråga.

Mine Herrar! Denna fråga är, såsom nämdt är, af stor militärisk vigt i och för sig, hon är ännu större såsom grunden till en ny arméorganisation, men hennes allra största betydelse är måhända att söka i den moraliska inverkan, som hennes lyckliga lösning skulle framkalla. Hvilken glad förtröstan skulle icke derigenom ingifvas alla dem, som hafva det tunga uppdraget att arbeta på en förbättrad arméorganisation, om åtminstone ett steg deraf vore lyckligt uttaget! Vi skulle då icke längre inför utlandet erbjuda det ömkliga skådespelet af ett folk, som i femton år fört på tungan nödvändigheten af att stärka sitt försvar, men ännu icke kommit öfverens om något. Att ådagalägga inför Europa, det vi vilja och ämna försvara oss, är likväl redan värdt en half armé. Och för ett lands inre förhållanden kan knappast något vara af högre värde än att det under dagens oupphörliga kif och split i små frågor någon gång känner sig genomströmmas af enighetens och gemensamhetens anda, då det gäller något fosterländskt stort.

Det beslut, som nu kommer att fattas, kan visserligen icke ställas i jemförelse med det beslut, som fattades vid 1812 års riksdag, men om denna lag nu antages, skulle likväl derpå kunna tillämpas de ord, hvarmed 1812 års kungörelse om allmänna beväringen inledes och der det bland annat heter, att »genom det af Rikets Ständer enhälligt fattade beslut, rörande allmänna beväringsmanskapet, vunnits en ny och tillfredsställande öfvertygelse om det patriotiska nit, som lifvar svenska folket och om dess allvarliga föresats att villigt underkasta sig hvarje uppoffring, hvarigenom dess frihet och urgamla ära bevaras».

Det svenska folket har många sådana blad att uppvisa i sin historia; det ankommer på 1880 års Riksdag att dertill lägga ett nytt.

Herr Hedlund: Såsom vanligt har Andra Kammaren med största uppmärksamhet lyssnat till de ord, som utgått från den vördnadsvärda person på statsrådsbänken, som nu haft ordet. Det har legat en öfvertygelsens värme i hans ord, som icke kunnat undgå att på oss alla göra ett djupt intryck. Det åligger oss dock att behandla denna fråga icke under intrycket af de känslor, som en sådan framställning måst väcka, utan genom att enkelt och prosaiskt granska de lagparagrafer, som föreligga och i och med detsamma äfven frågan i sin helhet.

Såvida icke ännu kraftigare framställningar ske och, jag vågar säga, såvida icke andra erbjudanden göras, tror jag knappast, att utgången af denna fråga kan vara i denna Kammare oviss. Jag anser likväl, att om ett afslag blir segrande och detta afslag kommer från det partis sida, till hvilket Herr Statsministern med sina ord företrädesvis vändt sig, böra skäl, så giltiga och kraftiga som möjligt, förebringas för detta afslag. Då äfven jag för min del vill härtill draga ett strå, alldenstund min uppfattning af saken icke blifvit förändrad, så hoppas jag, att de skäl, jag går att anföra, åtminstone skola befinnas ega *så* mycken giltighet, att man må erkänna, det äfven ett motstånd mot detta lagförslag kan vara förenadt med samma foster-

landskärlek, som man uteslutande vill tillskrifva sig på andra sidan, och som man gerna velat frånkänna oss med anklagelser, hvilka så ofta så inom som utom Riksdagen förbittrat öfverläggningarne i denna riksvigtiga fråga.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.).

Det nu föreliggande förslaget till värnpligtslag sönderfaller naturligen i två afdelningar. Den ena: åstadkommandet af kontroll öfver de värnpligtige, och den andra: utvidgning af antalet årsklasser. Behöfligheten af den förra, eller kontrollen, har man särskildt sökt framvisa genom en promemoria, som är upprättad inom Generalstaben och åtföljer Kongl. Maj:ts proposition i ämnet. Jag har låtit mig angeläget vara att något granska de der förekommande siffrorna och undersöka, hvad de verkligen innebära alla dessa påstådda underlåtenheter och försummelser af det svenska folkets ungdom, som man velat draga såsom resultat af dessa siffror. Här har bland annat blifvit uppgifvet såsom något särdeles betänkligt, att af de år 1879 mönstringsskyldige hade icke mindre än $^1/_4$ från mönstringarna uteblifvit, och att det fortgått på samma sätt under en hel följd af år. Siffran för år 1879, hvilken jag nu vill till granskning upptaga, visar, att det då fans 60,014 mönstringsskyldige och att af dessa ej mindre än 16,748 varit vid mönstringarne frånvarande utan laga förfall. Det är onekligen en ganska allvarlig siffra, att af 60,000 man icke mindre än 16,748 uteblifvit. Men den officiella befolkningsstatistiken visar saken i annan dager. Med ledning af dessa finner man antalet af hela årsklassen utaf män mellan 21 och 22 år utgöra blott något öfver 39,000. Hvarifrån har man då uti promemorian fått denna siffra på 60,014, eller 21,000 man mer än hela åldersklassen för 1879? Detta förklarar promemorian. Man har fortfarande låtit i rullorna qvarstå alla dem, som icke infunnit sig vid första eller andra mötet, ända till dess de skulle hafva uppnått 40 års ålder. Det är genom att så år från år balansera osäkra fordringar, och det till deras fulla belopp, som man kommit till detta antal af 60,000. Jag tviflar likväl på, att ett sådant förfarande kan vara rigtigt. Ty af dessa 60,000 hafva utan tvifvel många försvunnit, rest till främmande land eller hafva eljest fullt laga förfall för sin utevaro, — kanske ligga de i grafven. Den i promemorian anförda siffran utvisar således icke rätta förhållandet. Tillhöra sålunda 21,000 man de osäkra fordringarna, så är också siffran 16,748 för dem, som uteblifvit utan laga förfall, allt för låg. Vore den rigtig, skulle icke mindre än 4,000 man *utöfver hela åldersklassen* infunnit sig till mönstring eller uteblifva andra till följd af laga förfall, hvilket icke öfverensstämmer med öfriga uppgifter. Att af 39,000 man, såsom en annan kolumn visar, 28,000 äro vapenöfvade, är en ganska hög siffra. Jag vågar påstå, att det icke finnes något land i Europa, som kan förete den siffran, att af 39,000 man 28,000 äro vapenöfvade. I den nämnda promemorian har det påpekats, att öfverensstämmelsen emellan chefsembetenas uppgifter och Medicinalstyrelsens berättelse icke står på någon tillfredsställande fot, ehuru bådadera hafva haft samma källor, nemligen de af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande upprättade mönsterrullorna. Jag har tillfälligtvis till hands uppgifterna från Medicinalstyrelsen för år 1878, hvilka i icke ringa mått bekräfta den omtalade bristen på öfverensstämmelse. Medicinalstyrelsens uppgifter hafva

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.).

den fördelen att vara uppstälda efter en rigtig plan. Deri upptages första årsklassen af beväringsmanskapet för sagda år till 39,790 man (något afvikande från befolkningsstatistiken). Af dessa hade 8,805 antecknats såsom frånvarande vid mönstringarna, hvilket ju är en ganska stor siffra, om det också är mindre än 16,000. Af de 8,805 uteblefvo några genom sjukdom (180) och de öfrige till följd af inträde i krigstjenst, anställning vid handelsflottan, utvandring eller andra orsaker. Men man får icke reda på den vigtiga omständigheten, *huru många* som icke infunnit sig till följd af dessa omständigheter, och man kan således ej draga någon slutsats i afseende å uteblifvandet utan laga förfall eller annan giltig grund. Af de 30,965 mönstrade hade 24,321, eller omkring 78 procent, ansetts antaglige till krigstjenst.

Nyssnämnda brist på öfverensstämmelse emellan Medicinalstyrelsens och chefsembetenas uppgifter äro mig oförklarliga, då de ju, som sagdt, äro grundade på samma källor. Enligt tabellen C), — hvarest visserligen fattas uppgift för Södermanlands län, men der jag tagit mig friheten komplettera detta län efter Stockholms län, då båda länens folkmängd i det närmaste öfverensstämma med hvarandra, — äro de vapenöfvade i första klassen för 1879 upptagne till 22,400 man, i stället för 28,077 på chefsembetenas tabell. Här visar sig också summan af alla, som tillhört första årsklassens öfning, 33,560 man, under det åldersklassen var något öfver 39,000 och chefsembetenas »mönstringsskyldige» öfver 60,000. Sådana äro afvikelserna mellan de officiella uppgifterna.

Nu har man sagt, att hvad man egentligen åsyftar med den nya lagen är ökad kontroll. Ja, vill man hafva ökad kontroll, så vore det skäl att söka få myndigheterna till att uppgöra exaktare beräkningar. Jag vill i förbigående nämna, det man velat förklara oordningen dermed, att vid mönstringarna infinna sig ett så stort antal, att man icke hinner med att göra vederbörliga anteckningar om dem. I sådant fall bör man väl kunna vidtaga bättre anordningar, såsom att göra mönstringsdristrikten mindre, på sätt också sker i vissa delar af riket. Den saknad af kontroll, som nu förefinnes, och som utgör ett öfverklagadt missförhållande, är emellertid äfven förhanden i Kongl. Maj:ts förslag. Samma föreskrifter, som gälla i den gamla beväringsförordningen, återfinnas i det nya förslaget, och jag kan icke förstå, huru man skall kunna med den föreslagna lagen åstadkomma bättre kontroll än med den gamla, såvidt man ej söker ordna saken bättre på administrativ väg, på hvilken väg man borde först göra hvad som kan göras, innan man föreslår någon ny lagstiftning. Men Kongl. Maj:t har i sitt förslag icke stannat vid de två första åldersklasserna, utan har velat införa för alla åldersklasser intill 32 år en annoteringsskyldighet vid flyttning från en kommun till en annan, som skulle hålla regementenas chefsembeten i kunskap om de värnpligtiges hemvist. Utan tvifvel ligger i saknaden af en sådan kännedom en brist, hvilken likväl torde betyda föga, så länge beväringen saknar all organisation. Jag vågar ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt att så djupt ingripa i den fria flyttningsrätten som nu är föreslaget, innan en ny organisation föreligger. I allmänhet är det så, att ett folk med frihetskänsla lätt nog underkastar sig bördor och uppoffringar, då det uppfattar dem såsom

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.).

nödiga och nödvändiga, hvaremot det knotar öfver äfven ganska små åligganden, som äro utan gagn.

Nu vill en värnpligtig flytta från en kommun till en annan och skall då, enligt denna lag, anmäla sitt tilltänkta ombyte af hemvist hos närmaste kompanibefäl. Tänkom oss, huru detta skall tillgå till exempel i det vidsträckta Norrland. Den värnpligtige skall der få gå långa vägar för att leta upp det aflägset boende kompanibefälet och anmäla sitt tillämnade ombyte af boningsort. Det kan ske *skriftligen*, säger man, men det är skrifvet i lagen och befälet kan således kräfva personlig inställelse. Dessutom skulle mången kanske ej kunna skriftligen affatta sin anmälan, ej heller veta om den framkommit. Men olägenheterna stanna ej härvid. Sedan mannen lyckats få sin afflyttning anmäld, bör han, då han afflyttar till annat *kompaniområde*, inom 30 dagar anmäla sig hos närmaste befäl af det nya kompaniet.

Då möter man frågan om de blifvande kompaniområdena. Här säges visserligen, att man trott sig kunna verkställa denna landets indelning i kompaniområden under tiden intill 1882, men jag vågar betvifla, att så kan ske. Skall denna indelning blifva praktisk, måste den vara byggd på kända och bestämda gränser och således vara gjord ej endast på papperet. Huru vill man nemligen begära, att en person, som ej känner gränserna för sitt kompanis område, skall kunna fullgöra sin anmälningsskyldighet? På samma gång jag klart inser vigten af noggranna bestämmelser om de beväringsskyldiges hemvist-förhållanden, är jag likväl mycket tveksam att införa stadganden derom på en gång, i den stora utsträckning här skett, innan ny armeorganisation är genomförd.

Det är vidare min öfvertygelse, att den framlagda lagen ej skulle kunna bringas till fullständig efterlefnad, och jag skall anföra exempel på de svårigheter, den kunde föranleda befolkningen. Vid 10 kronors böter är den beväringsskyldige nu pligtig att inställa sig vid första mönstringen. För den talrika fiskarebefolkningen vid våra kuster, som ger sig af till sjös om våren och kommer tillbaka sent på hösten, är det en betydlig uppoffring att stanna hemma för att bevista mönstringen. Uraktlåtenhet i detta afseende började för några år sedan strängt beifras. Tåg af fångkärror, hvilka förde de »försumlige» beväringsynglingarne till Göteborgs läns cellfängelse för att der afsitta sina böter, utgjorde under Januari månad det föga uppbyggliga skådespelet i afseende å lagens tillämpning.

Jag öfvergår nu till den *andra* hufvuddelen af det Kongl. förslaget, nemligen utvidgningen af de nuvarande åldersklasserna. I första uppbådet skulle det vara 6 åldersklasser och i det andra likaledes 6; sedan skulle landstormen vidtaga. Hvad åsyftas med dessa åldersklasser? Det är visserligen sant, såsom vi i dag hört från statsrådsbänken, att detta är en öppen fråga, och att man kan gå i ena eller andra rigtningen, emedan här endast afses en allmän värnpligtsgrund att bygga på; men det är väl så, att, innan grunden lägges, vare sig dyrbar eller billig, den, som saken närmast intresserar, vill äfven se planen till den byggnad, som skall på den nya grunden uppföras. Här föreligga hufvudsakligen två vägar att följa vid arbetets utveckling: 1875 års arméförslag och det s. k. Abelinska af år 1871. I ena fallet skulle de 6

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

åldersklasserna med tillägg af ytterligare 6, såsom ett sjelfständigt system, bilda en armé af 100,000 man, som skulle kräfva en befäls- och underbefälspersonal af 17,500 man till en kostnad af 12 $^1/_2$ millioner. Det synes mig otänkbart, att vi med bibehållande af vår nuvarande armé skulle kunna komma till äfven denna armé. De, som hysa betänkligheter mot 1875 års förslag och i det nu framlagda lagförslaget se första steget till dess förverkligande, kunna alltså, tror jag, vara lugna, emedan saken är omöjlig.

I andra fallet skulle åldersklasserna användas att fylla den nuvarande armén och utvidga dess styrka. Jag tager mig friheten påstå och tror ej, att motsatsen skall kunna med giltiga skäl bevisas, att i händelse vår indelta armé och dess svaga kadrer utfyllas med 6 åldersklasser, så skall man stå inför oöfvervinneliga svårigheter. Man *kan* ej utfylla indelta armén med 5, ja det blefve svårt att i denna ram inpassa endast 3 åldersklasser. Arméns närvarande förband skulle sprängas och de nya formationerna aldrig kunna erhålla den nödiga fastheten.

Men äfven *om* detta vore möjligt, måste en sådan organisation vara under fredstid fullständigt genomförd.

Nu har från regeringsbänken sagts, att något sådant icke skulle förekomma annat än vid krig, och detsamma har yttrats äfven från andra håll. Att i afgörandets stund sätta i rörelse en sådan mekanism, som flere med vår indelta armé då först införlifvade åldersklasser beväring, vore ett ganska farligt experiment. Jag skall be att få uppläsa några ord, som en aktad indelt officer i en skrift uti detta ämne en gång yttrat. Han säger om en sådan operation följande:

»Det antal kadrer, hvarmed armén på fältfot skall uppträda, saknas. Detta antal måste man skaffa sig genom att lösa upp de taktiska förband, hvari stamtruppen under freden varit inordnad, och af stammen sammansätta så stort antal kadrer, som armén på fältfot fordrar, samt på dessa kadrer fördela beväringsmassan. Ett arbete endast detta, som skulle göra mobiliseringen oerhördt långsam, förutom det att det är rent af fördömligt att, då kriget är för handen, upplösa förut bestående, fast sammanslutna taktiska enheter, för att i striden utgå med i hast utbildade sådana. Men mycket återstår ännu! De bataljoner, de sqvadroner o. s. v., det vill säga de mindre taktiska enheter, som bildas genom denna stammens och beväringens sammanförande, skola sammansättas till enheter af högre ordning, till brigader, till fördelningar och dessas chefer skola utses och deras staber upprättas. Men än mera fattas! Dessa fältarméns större eller mindre enheter sakna förvaltningsorgan. Hela intendenturväsendet för fältarmén saknas, liksom den dertill erforderliga personalen. Vi hafva visserligen nu under fredstid vår Arméförvaltnings intendentsdepartement och våra regementskommissarier. Men det förra lärer väl icke kunna undvara någon personal vid krigsutbrott, och de senare gå ej utom sina regementens stånd. Hela fältförvaltningsorganismen skall, då kriget står för dörren, ordnas, och personalen dertill anskaffas, men om denna senare erhålles, eller då den anskaffats, är den helt och hållet främmande för sina åligganden» o. s. v.

Att bygga försvaret på en arméorganisation, enligt hvilken ett föga öfvadt manskap — ty vi skola ihågkomma, att öfningstiden

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

skulle vara inskränkt till 30 dagar — komme att i farans stund ingå uti armén, utan att kraftiga förberedelser blifvit gjorda för denna organisation och, för att begagna ett från statsrådsbänken begagnadt uttryck, utan mekanismens inprofning, det vore alltså ett särdeles vådligt försök.

Men oafsedt detta, vågar jag påstå, att en ökning af beväringen, vore det ock blott med en enda åldersklass, visat sig vara en för svenska folket ytterst sensibel sak, och vid en tillämpning af det nu föreliggande förslaget, hvarigenom de beväringsskyldige komme att införlifvas med den indelta armén och fylla dess leder, komme man utan tvifvel i kollision med knektekontrakten. Jag skall icke uppehålla mig mycket vid denna sak, då andra nog komma att göra det. Jag kan dock icke underlåta att vid detta tillfälle omtala en episod från 1867 års riksdag. Der förelågo åtskilliga förslag till ny härordning med anlitande af värnpligtens utsträckning. Dåvarande riksdagsmannen Sven Nilsson i Österslöf gjorde mig då, till min förvåning och ledsnad, uppmärksam på en sak, som jag förut icke kommit att fästa mig vid och som jag ej heller i början ville gå in på, nemligen att det i förslaget förekommande ordet »värnpligt» var liktydigt med utskrifning, hvarifrån knektekontrakten frikallat hvarje rote- och rusthållare. Jag ville bestrida identiteten af dessa begrepp, men då tog Sven Nilsson fram beväringslagen och visade att beväringsskyldigheten var på icke mindre än tre ställen kallad »utskrifning». Detta ordet »utskrifning» har sedermera återkommit i hvarje nytt förslag till värnpligtslag, som af regeringen framlagts, och det ser verkligen ut som hade man varit angelägen att rigtigt inpregla detta ord i författningen. Skulle man hädanefter vilja utplåna det, vore det för sent.

I korthet må jag uppgifva en synpunkt för sakens bedömande, som synes mig ställa frågan i rigtig dager.

Man tänke sig att en egare af ett rust- eller rotehåll befinner sig i beväringsåldern. Tjenstgör han då sjelf såsom soldat, så uppfyller han på samma gång sin beväringsskyldighet. Har han deremot icke tillfälle att sjelf gå ut för sin rote eller sitt rusthåll, utan anskaffa annan person dertill, så måste han, derest uppbåd sker, det oaktadt fullgöra sin beväringsskyldighet. I detta senare fall kan det ju icke nekas att han gör dubbel krigstjenst, såsom fallet skulle varit, om en beväringsyngling, som legt annan man i sitt ställe, blifvit det oaktadt tvungen att sjelf gå ut. Under sådana förhållanden har utan tvifvel mannens rätt blifvit kränkt.

Men jag vill nu öfvergå till en ännu ömtåligare sak. Det gäller här verkligheten och icke endast föreställningssätten. En utsträckt värnpligt eller till och med värnpligt i allmänhet är en ytterst ömtålig sak för svenska folket, liksom för alla folk. I detta hänseende skall jag bedja att få erinra om en händelse från en föregående tid, som förekom vid riksdagen åren 1856—1858, då regeringen framlagt ett förslag om framflyttande af värnpligtsåldern med ett år.

Äfven med fara att trötta Kammaren ber jag få uppläsa en del af det betänkande, som sammansatta Lag- samt allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet med anledning af detta förslag afgifvit. Deri yttrades, bland annat, följande: »Allmogens söner ingå, då deras ekonomiska

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ställning det medgifver, ofta redan vid 21 års ålder äktenskap. Ynglingen, om han är förståndig och eftertänksam, önskar också sjelf att ju förr desto hellre fullgöra sin vapenöfning, på det han icke deraf må uppehållas att välja yrke. Ty i allmänhet är det svårare för den, som ännu icke fullgjort sin vapenöfning, än för den, som sådan undergått, att erhålla stadig sysselsättning. Vid uppnådd myndig ålder, och ännu mer vid 25 år, anförtros äfven den unge mannen, synnerligast på landet, både kommunala och enskilda uppdrag. Enligt hvad under frågans diskussion blifvit i hedervärda bondeståndet yttradt, vore ock allmänna meningen bland allmogen, att deras söner borde först hafva undangjort den föreskrifna vapenöfningen, innan de nedsätta sig i ett eget hem, eller antaga stadigare sysselsättning. Den nådigst föreslagna framflyttningen skulle dessutom medföra, att beväringsskyldigheten först vid fylda 26 års ålder upphörde. Sista eller 5:te beväringsklassen skulle komma att i sig upptaga flere redan bosatte personer, hvilka, efter uppnådda 25 års ålder, möjligtvis erhållit de vigtigaste medborgerliga uppdrag.»

»Att allt sådant skulle mäktigt ingripa i nu bestående förhållanden och samhällsvanor, hvilka genom de nya lagstadganden, der de antoges, på en gång komme att förändras, har Utskottet icke kunnat för sig dölja.»

Det är synnerligt lärorikt att från en tid, som icke just är så mycket aflägsen, erinra sig en framställning om svenska allmogens och dess söners ställning, och hvilken roll blott frågan om beväringsålderns *framflyttning* — icke utvidgning — med ett år spelade hos folket.

Men det finnes äfven någonting annat än lefnadsställningen, som inverkar på frågan. Det är skräcken, farhågan. Svenska allmogen, liksom andra folk, föreställer sig gerna att värnpligten betyder krig. Den kan icke föreställa sig, att man vill införa ett sådant åliggande, utan att det ligger allvar derunder, att det gäller att handla och icke blott att stå inskrifven i rullorna, och derför hyser man ganska stora betänkligheter. Man säger väl, att en sådan fruktan för värnpligten är en feghet hos folket, och att det icke vill försvara sitt fädernesland. Detta är det tal, hvarmed man vanligen bemöter en sådan uppfattning. Det må vara tillåtet den, som måhända tidigare än mången annan lyftat den allmänna värnpligtens fana, att uttala den meningen, att något våldsammare grepp i den enskildes och familjens lif och rätt kan staten icke göra, än då den lägger den allmänna värnpligten på folket. För detta föreställningssätt hos folket var äfven den man, som jag nyss nämnde, Herr Sven Nilsson i Österslöf, målsman. Då jag vid 1867 års riksdag föreslog en utsträckt värnpligt för *landstormen* till 40 eller 45 år — jag aktade mig väl för det farliga sjette beväringsåret — med frivilliga öfningar under en af Kongl. Maj:t utsedd öfverbefälhafvare, — det då genom skarpskytterörelsen populära namnet — var Herr Sven Nilsson mot detta förslag. Hvarför det? frågade jag honom. Här är ju ingenting annat än en organisation, här är allt frivilligt. Nej, sade han, det är en sak, som icke är frivillig, och det är rullföringen; om folket får veta, att det är fråga om en inrullering af allt folk mellan 20—45 år, så blir det en allmän skräck i landet; jag kunde nog vara med om saken, men jag vågar icke. Man kan,

huru mycket som helst, beklaga ett sådant föreställningssätt, men man får icke blunda derför. Man måste räkna med den vigtiga faktor, som heter *verklighet*, vare sig man finner den angenäm eller oangenäm.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Men det finnes äfven andra än svenske män, som hyst och hysa betänkligheter mot en allmän värnpligt. Då vid danska riksdagen 1848 förelåg ett förslag om allmän värnpligt, talade den gamle fosterlandsvännen Grundtvig med till den grad kraftiga och gripande ord mot en allmän värnpligt, att dessa ord än i dag genljuda i Danmark.

Han yttrade till en början följande:

»Naar jeg derfor i Dag rejser mig for at tale med om den saakaldte »almindelige Værnepligt», og dølger det ingenlunde, at jeg vil tale derimod, og ønskede mig dertil den mest henrivende Veltalenhed, som kan yttre sig gjennem vort vel gruelig misskjente og foragtede, men ligefuldt rige, flydende, dejlige, klare danske Modersmaal, da beder jeg Dem, ikke for min, men for gamle Danmarks, for vore Børns og Børnebørns, for Efterslægters, Folkets og Rigets Skyld, at høre mig taalmodig, om end Talen tildels skulde tykkes Dem sær og falde lidt længere end De ønskede; thi jeg har i denne højst vigtige Sag meget at sige, og naar de gamle har meget at sige, da maa lidt Snaksomhed, som Alderens Fejl, holdes dem tilgode.»

Vidare säger han:

»Naar jeg derfor taler mod den saakaldte almindelige Værnepligt, da er det visserlig hværken fordi jeg er ligegyldig ved Fædrenelandets Værn, eller fordi jeg har den mindste Tvivl om, at det lige saa vel er alle Dannemænds hellige Pligt, som det er deres umistelige Folkeret, at forsvare hver Fodsbred af Fædrenelandet; men det er dels fordi det aldrig nytter at præke om Pligt, hvor Livet skal voves, og kun Lysten driver Værket, og især fordi hvad man kalder »almindelig Værnepligt», i mine Øjne langt fra at betrygge Rigets Værn eller forebygge dets Fald, meget mere vilde forberede dets Undergang.

Var nemlig Talen om almindelig Folkevæbning og alle voxne Karles hjemlige Vaabenøvelse i Fredstid, med Forpligtelse til, naar Fædrenelandet truedes, paa første Opraab at samles under Dannebrog og byde Fjenderne Spidsen, hvor mange de saa var, da skulde ingen tale ivrigere derfor end jeg; thi jeg har virkelig ikke mindste Medlidenhed enten med Junkrene eller med de unge Filosofer, Skrivere og Bogarme, naar der ikke times dem noget værre end at blive lidt solbrændte, haardhændede og ømbenede, og jeg kalder dem alle Vantrivlinger, som ikke en Gang i Ungdomsaarene har Lyst og Mod til at kjæmpe for Fædrelandet.»

Han säger vidare, »at hvad der skjuler sig under Værnepligtens uskyldige og ærværdige Navn, og hvad der udgjør den tunge, alle fribaarne Sjæle uværdige og utaalelige Byrde, som vor Bondestand har trællet og sukket under, det er Sessionsvæsenet, Garnisonstjenesten og Kasernefængselet, og med et Ord, den naturlige Krigsstand i Fredstid, som vel har været en Landeplage for hele Folket, men har dog især været følelig for dem, der maatte tjene til at føde Uhyret, hvis Navn er »den staaende Hær» og hvis Eftermæle skal være, at Middelalderens Trolde, alle tilhobe, drak ikke nær saa meget Menneskeblod», och ytterligare

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

säger han längre fram: »Ved nemlig saaledes at læse Historien, har jeg fundet at de staaende Hære var en Landeplage under alle Himmelegne, og var det lige fra deres Begyndelse; thi man maa ikke tro, at nogen staaende Hær paa hele Jorden er oprettet til Fædrenelandets Værn; den er altid oprettet til Folkets og Frihedens Undertrykkelse eller til at føre udenlandske Krige, eller, naar Oprindelsen var aller uskyldigst, som hos os, for at efterabe de store Magter, og naar galt skal være, maa, som Englands Exempel viser, den staaende Hær endda heller bestaa af Lejetropper, end af det pressede Mandskab, som man afretter, enten som hos os, næsten blot til at lege Soldat og lade sig behandle som Dragedukker, eller for tillige at lade sig bruge som villieløse Redskaber til hvad der behager deres Drivere, alt under det tomme Paaskud, at kun saaledes opfylder de deres hellige Værnepligt.»

Hans största farhåga för värnpligten är således den, att värnpligten vill göra till tvång hvad som endast kan ske på grund af fri vilja. Utan med frivillig hänförelse och deraf uppvaknande fosterlandskänsla, säger Grundtvig, kan Danmark icke värnas, vore kanske ej heller värdt att värna, och det fel, som ligger i värnpligten, är just, att den dödar denna känsla. Slutligen säger den gamle biskopen: »Derfor er jeg vis paa, at alle veloplyste Dannemænd, Bønder saavelsom Borgere, maa stemme med mig imod den saakaldte almindelige Værnepligt i Fredstid, som en Landeplage, hvorved man vilde forspille al Fredens Velsignelse, undergrave Fæderneslandskjærligheden, udelukke Frivilligheden, og saaledes langtfra at forberede et kraftigt og tilstrækkeligt Værn i Krigstid, kun forberedede Rigets visse Undergang ved første farlige Angreb, då ingen vilde flyve til Fanerne, men alle, trods Afretningen, stræbe at hytte deres Skind og lade Fanerne skytte sig selv. Derfor, Dannemænd, saasandt som vi alle udgjør et fribaarent, kongeligt Folk, ingen almindelig Værnepligt med Trældom, men *Folkevæbning* med *Frihed*.» Om vi vilja vara uppriktiga, mine Herrar, så är det icke folkbeväpning med frihet, som det svenska folket fruktar att erhålla genom värnpligtslagen, utan det är, såsom den gamle Grundtvig yttrade sig, »allmän värnpligt med träldom» och tvång.

Det har blifvit sagdt, att man mot antagande af denna lag skulle hafva användt såsom skrämskott den förökade emigration, som antagandet af denna lag skulle hafva till följd, och detta tal har, enligt hvad mig berättats, blifvit med högljudt löje emottaget i en annan Kammare. Jag vill i detta afseende uttala, till den kraft och verkan det hafva kan, att frågan är för allvarsam att le åt. Jag har nemligen i den ort, som jag tillhör, och i det kall, som jag bekläder, under en följd af år haft skäl och åliggande att något undersöka förhållandena med denna den nyare tidens folkvandring. Jag vågade under en tid uppträda mot det rop, som inom landet höjdes emot de lockelser till denna folkvandring, som tillskrefvos uteslutande egennyttiga agenter, hvilka på detsamma ville göra sig en vinst. Undersökning ledde derhän, att den största delen af de utvandrande befans hafva slägt och vänner i Amerika, och då man frågade, om de verkligen kunde lita på de uppgifter de erhållit, och om dessa icke vore utspridda från

trakter inom Amerika, der man hade behof af penningar och friska arbetskrafter, så fick man till svar: »min far, min bror, min gamle vän äro i det främmande landet förut, och de lära icke vilja bedraga oss!» Frågan om emigrationen är dock otvifvelaktigt hufvudsakligen ekonomisk, det är en fråga om utkomsten, men man må likväl icke glömma, att dess första uppkomst var följden af religiös ofördragsamhet. Det är ganska lärorikt att erinra sig, att de första, som banade vägen för densamma, voro de, som af religiösa orsaker gingo ut från Helsingland. Jag vill tillägga, att min mening, den jag ej tvekar att uttala, är att emigrationen i första rummet orsakas deraf, att en stor del af Sveriges allmoge sitter ganska svag på sin torfva, i det dess blickar ganska ofta gå öfver till frihetens, jemlikhetens och den billiga jordens land, Amerika. Man bör akta sig för hvarje vindkast, som kan komma att rycka på de svaga rötterna, och ett sådant vindkast *kan* införandet af den allmänna värnpligten blifva. Ty, jag upprepar det, denna allmänna värnpligt är i folkets ögon icke att leka med.

Man har sagt, en sådan uppfattning är så mycket origtigare, som den förevarande värnpligtslagen icke gäller eller kan få tillämpning annat än vid krig för landets försvar, då en sådan lag i allt fall skulle uppkomma. Jag ville ej hafva på mitt samvete att hafva, med någon auktoritet, gjort ett sådant uttalande. Ty oberoende af kriget innehåller lagförslaget ganska allvarsamma saker. Jag vill icke tala om skyldigheterna i afseende på flyttning inom riket, ett förut okändt band, som man lägger på hittils frie män under 12 års tid, utan jag vill blott tala om en liten sak, som kallas *uppbådet;* det är väl icke förgäfves insatt i Kongl. Maj:ts förslag, och jag vill dertill återkomma.

Då jag nyss citerade Grundtvig, ville jag icke dermed säga, att jag skrifver under hans yttrande. Det är i vissa fall öfverdrifvet, men jag har citerat detsamma, derföre att det är bevis på, att äfven den varmaste och modigaste fosterlandsvän — ty det var denne man — kan hysa tvifvel i detta fall, och derföre vill jag påstå, att det är icke rätt att kasta oss i synen den så ofta hörda skymfen, att vi lida brist på fosterlandskänsla och drifvas af feghet, då vi här hysa betänkligheter.

Jag nämnde nyss att värnpligten är det våldsammaste grepp från statens sida i den enskildes lif. Värnpligten tager nemligen familjefadren, maken, brodren ur hemmets sköte, med ett ord personer, som äro i nödvändighet att med sitt arbete uppehålla de sina. Uppbådet till det sista tyska kriget visade detta nogsamt.

Det måste derför finnas några utomordentligt vigtiga skäl, som tala för införandet af allmän värnpligt, och det kan icke vara något annat än det höga målet *fäderneslandets försvar*, som dertill manar. Så länge det gäller att försvara sitt fosterland, är också värnpligten hvarje medborgares skyldighet, men icke något derutöfver. Det synes mig således, att hvarje regering, som är mån om folkets frihet och vill undvika hvarje missförstånd, bör låta sig angeläget vara att ställa säkra garantier derför, att här är fråga endast om fosterlandets försvar. Folken måste ega trygghet för, att man icke skall kunna under heliga förevändningar utföra onda gerningar. Erbjuder verkligen det

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

nu föreliggande värnpligtsförslaget några sådana garantier? Jag tror det icke, och anhåller att till stöd för denna min åsigt få erinra om ett par förhållanden.

I det af Generalstaben till 1875 års Riksdag utarbetade förslag hade man formulerat bestämmelserna rörande värnpligten sålunda: »hvarje vapenför svensk man *har skyldighet att deltaga i fädernes-landets försvar* från den och den tiden.» Denna formulering mötte icke några invändningar från deras sida, som granskade förslaget, men det oaktadt stod i Kongl. Maj:ts förslag: »hvarje svensk man *är värnpligtig*». Samma uttryck begagnades i det förslag, som framlades för 1877 års Riksdag; men i det förslag, landtmannapartiet år 1878 uppgjorde och framlade och hvaruti jag är glad att hafva deltagit, återupptogos orden: »skyldig *att deltaga i landets försvar*». I det nu framlagda förslaget har man återgått till att endast säga *»värnpligtig»*. Nu lärer man invända, att med värnpligt endast menas skyldigheten att försvara sitt land, men hvarför är man då så angelägen att undvika just de ord, som oförtydbart uttrycka blott detta? Ordet *värnpligt* har begagnats i andra länder och kan äfven hos oss användas i betydelsen af obligatorisk krigtjenst. Om man icke från början formulerar förslaget rigtigt, kan man i en framtid lätt glömma hvad ordet nu betyder. Må man erinra sig tvisten om utskrifning och värnpligt.

Här står vidare i Kongl. Maj:ts förslag, att andra uppbådet, det vill säga de sex andra åldersklasserna icke utan Riksdagens medgifvande kunna föras utom landets gränser. Detta innebär ju, att de sex första klasserna skulle kunna kommenderas utom riket. Vid sådant förhållande kan man väl med skäl fråga, hvilka garantier man eger, för att icke de värnpligtige komma att användas till annat än »landets försvar»? Jag vet nog, att man kommer att invända, det vi kunna föra ett försvarskrig äfven utom landet — det s. k. »förekommande försvarskriget», som kunde ålägga oss att skicka våra trupper till Tyskland eller Frankrike, ja hvarför icke till Libanon? Detta må gälla för andra länder, men jag vågar häfda den satsen, att i Sverige, hvars gränser äro bestämda af haf och sjö, skall icke ett verkligt försvarskrig kunna föras annat än inom egna landamären.

Redan våra gamle krigiske förfäder hyllade den satsen, och Geijer har påvisat, hurusom den alla svenske män åliggande skyldigheten att värja sitt land icke sträckte sig till att gå utom landet. I 1442 års Landslag heter det i Konunga-Balken: »Alle och the som i Rijke hans »byggja och boa ägha och skule honom lydhno holda, Bud hans standa »och till tjänisto vara, Särlika a Landameren, Land att värja, Och ey »ytermer med härfärd fara utan goodvilja theras faugnom.» Inom egna landamären sträckte sig således folkets försvarsskyldighet, men icke att gå *utom* riket »utan folkets fria samtycke». Så vidt jag kunnat finna, innebär icke nu föreliggande Kongl. förslag några garantier i det hänseendet, och utan sådana kommer åtminstone icke jag att lägga min röst för *någon* värnpligtslags införande hos oss. Jag mötes kanhända här med några invändningar i afseende på tjenstgöringen vid flottan, men detta lemnar jag derhän.

Det är äfven en annan sak, hvarpå jag något vill fästa uppmärksamheten, nemligen frågan om uppbådet. Den nuvarande bevärings-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

lagen säger i afseende härpå att »under krig eller *när rikets försvar* det kräfver etc.» Såsom troligen många, som då voro riksdagsmän, ännu torde minnas, framlade Kongl. Maj:t vid 1867 års riksdag ett så lydande förslag till förändring deruti: »att under krig eller *när eljest Vi pröfve rikets säkerhet det påfordra*, vilje Vi etc.», hvilket Andra Kammaren med öfverväldigande majoritet förkastade. Äfven med risk att trötta Herrarne ber jag att få anföra ett yttrande bland de många, som då fäldes inom denna Kammare och som lydde sålunda: »jag befarar att om representationen nu skulle genom ett mindre väl betänkt bifall till regeringens förslag släppa ur händerna sin makt att hafva ett ord med i frågan om beväringens inkallande och fullständigare öfning, det skulle blifva svårt nog att återtaga det en gång gifna bemyndigandet i händelse det komme att visa sig att detsamma ledde till vådor i en framtid.» Jag tror icke förslaget innebar något sådant, men den person, som yttrade detta var dock icke en man, som ej kunde förstå ordens valör. Det var nemligen f. d. artilleriofficeren, Brukspatron O. Hedengren. Nåväl, då under år 1867 det var en så ömtålig sak, att Andra Kammaren icke ville ingå på att förändra orden: »då rikets försvar det påkallar» till orden: »då omtanken för rikets säkerhet det fordrar», och när dessa bestämmelser sedermera troget bibehållits i flera följande förslag, så möttes man i 1875 års förslag af orden: »då rikets säkerhet eller upprätthållande af inre ordning det kräfver». Det var dock nödvändigt att i detta förslag införa något sådant, ty enligt detsamma skulle de första sex klasserna, hvilka föreskriften gälde, träda i stället för armén. Det samma gäller äfven om 1878 års förslag, hvilket äfven afsåg att med dessa värnepligtklasser ersätta hären. Men nu står hären qvar, och hvad har Kongl. Maj:t nu föreslagit? Jo, Kongl. Maj:t har nu föreslagit orden: »Då rikets försvar, *förberedelse dertill*, bevarandet af rikets neutralitet eller upprätthållande af inre ordning det kräfver». Jag har icke så mycket fäst mig vid den *inre ordningen*, som Lag-Utskottet tagit bort, icke heller *vid neutraliteten*, som dock varit på tal i Första Kammaren, men så mycket mera vid *förberedelserna till rikets försvar*, ty hvad är väl i sjelfva verket hela vårt försvarsväsende, våra möten o. s. v. annat, än förberedelser till rikets försvar? Genom detta stadgande kan jag således icke finna att Kongl. Maj:t är förhindrad att göra uppbåd hvar som helst, när som helst och af huru många klasser som helst af det första uppbådet, då Kongl. Maj:t kan försvara denna åtgärd med att det är förberedelser till rikets försvar. Härigenom har då Riksdagen till Konungen öfverlemnat utan inskränkning den makt, om hvilken den förut varit så mån.

Men det är icke nog med att gränsen för Kongl. Maj:ts rätt, att uppbåda beväringen, blifvit så mycket utvidgad. I förslaget förekommer äfven en annan utvidgning, som jag anser ännu betänkligare, nemligen den, som ligger i svaret på frågan: »Hvem är det, som uppbådar beväringen?» I 10 § af Beväringslagen heter det: »När *Wi* pröfve rikets försvar etc.» Jag har aldrig kunnat förstå annat, än att detta *Wi* är Konungen i statsrådet, och om man i detta fall varit osäker, så upplystes man derom vid debatten i denna fråga i Andra Kammaren vid 1867 års riksdag, hvarom jag nyss talade, då dåvarande Chefen

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

för Kongl. Sjöförsvarsdepartementet Grefve B. von Platen, i fråga om rätten att uppbåda beväringen, yttrade: »Då fråga är om den exempelvis mindre vigtiga saken att bestämma om vapenöfningarne med årets beväringsklasser, fattas beslutet härom icke af Kongl. Maj:t i kommandoväg, utan ärendet föredrages och afgöres i statsrådet, hvarigenom garanti förefinnes — »garanti» säger verkligen det gamla Statsrådet naivt nog — att hithörande frågor hos regeringen behandlas på ett grundlagsenligt och med det allmänna bästa öfverensstämmande sätt.» I kommande förslag var det fortfarande Kongl. Maj:t, som uppbådade. Först år 1875 hette det *Konungen*, och detta ganska naturligt, ty enligt samma förslag skulle, jag upprepar det, beväringen utgöra armén. Men 1880 är detta icke fallet. Nu står likväl, att *Konungen* uppbådar armén och, om jag förut var tveksam, huruvida detta gälde Konungen i grundlagens mening, der Konungen och Kongl. Maj:t äro identiska, går denna tvekan bort, då jag kommer till andra uppbådet, om hvilket det heter, att det skall uppbådas, sedan Konungen »hört Statsrådet». 6 års klasser, d. v. s. 120 tusen man af ett lands ungdom skulle således kunna af Konungen uppbådas, utan att ens statsrådet deröfver blifvit hördt! Jag får upprigtigt säga, att ett sådant steg mot envåldsmagten — jag tvekar icke att uttala det ordet, huru hårdt det än må ljuda — vill jag för min del icke vara med om att taga.

Här möter äfven en annan omständighet, nemligen beväringens ställning till krigslagarne. Kongl. Maj:t har nu utsträckt krigslagarnes tillämpning äfven till tiden före uppbådet, ehuru gamla bestämmelsen har varit att krigslagen icke skulle träda i verket förr, än uppbåd skett. Lag-Utskottet har med allt fog hyst betänkligheter deremot, men sådana hafva redan förut uttalats af föregående Riksdagars Lag-Utskott, och det förundrar mig mycket att Kongl. Maj:t sjelf icke hyst dessa betänkligheter. Det föreligger nemligen, att beväringsynglingar, som icke åtlydt uppbådskallelsen, derföre att de t. ex. icke hört den uppläsas i kyrkan, kunna blifva stälde i samma kategori, som de 400 beväringsynglingarne i Norrland här om året, hvilka dömdes såsom rymmare, äfven då ingen röjde ringaste afsigt att rymma.

I afseende å beväringens ställning till krigslagarne skall jag be att få omtala ett annat förhållande, som kanske kan intressera en och annan. 18 § i 1812 års Beväringslag innehåller: »Beväringsmanskapet skall, *sedan det till tjenst blifvit uppbådadt*, vara underkastadt samma lydnad och skyldigheter, som åligga vår öfriga krigsmakt enligt författningar och krigsartiklarne, efter hvilka äfven förbrytelser deremot komma att straffas; *och äro vi sinnade att, i anseende till de i nämnde artiklar hittills fastställda bestraffningar*, med första vidtaga de ändringar och jemkningar, som med tidehvarfvets lynne och en nödig krigsdisciplin äro förenliga.»

Detta lofvades af Kongl. Maj:t 1812, men de utlofvade nya krigslagarne utkommo ej, så vidt jag är rigtigt underrättad, förr än 1868, då 1798 års krigslagar undergingo fullständig omarbetning.

Här finnas äfven andra omständigheter, som kunde vara beaktansvärda, men då tiden är framskriden och jag derföre icke vågar längre uppehålla Kammaren, begär jag blott att få upptaga ytterligare ett

par frågor till besvarande. Hvad skulle Kongl. Maj:t göra, frågar man, då han icke ville låta denna fråga falla, annat än framlägga detta oskyldiga och billiga förslag? Jag skall taga mig friheten att svara derpå efter mitt förstånd, till den kraft och verkan det kan hafva. Det synes mig att, om Kongl. Maj:t icke känt tänkesätten i landet, Kongl. Maj:t bort göra sig derom underrättad. Kongl. Maj:t skulle då lätt funnit att intet kunnat vinnas med detta förslags framläggande, ty det skulle aldrig blifva antaget, och grunderna derföre tror jag mig nu hafva framstält.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Då således ingen tid dermed kunde vinnas, tror jag, att man hade handlat klokare, derest man vid sidan af skattekomitén tillsatt äfven en försvarskomité. Dessa båda komitéer hade då kunnat samtidigt arbeta, så att de samtidigt kunnat framlägga sina förslag. Men denna försvarskomité skulle icke hafva haft endast landtförsvaret till föremål för sin verksamhet, utan äfven det icke mindre vigtiga sjöförsvaret. Nu stå vi icke-militärer, då det gäller att bevilja anslag till än det ena och än det andra, i det svåra dilemma, att, när vi tala med sjöförsvarets män, dessa yrka på så stora åtgärder för detta försvar, som hade vi icke äfven ett landtförsvar att tänka på, och när vi tala med landtförsvarets män, vilja de hafvadetta så starkt, som hade vi icke något sjöförsvar att taga med i räkningen. Dertill kommer en tredje faktor, nemligen fortifikationen, hvilken har en rent defensiv uppgift och skall trygga våra inlopp samt afvärja fiendens första angrepp. Försvarskomitén skulle derföre, efter min tanke, hafva haft att utarbeta förslag till ett helt system för vårt försvarsverk och icke att blott taga befattning med en särskild del af försvaret.

Hade emellertid regeringen velat för denna Riksdag framlägga ett förslag till ny härordning, så hade 1878 års förslag kunnat visa i hvilken rigtning det bort gå, äfven då man visserligen icke kunnat upptaga detta af denna Kammares majoritet antagna förslag oförändradt. Jag tror nemligen icke att, om regeringen gjort det senare, förslaget vunnit framgång, emedan kostnaderna för genomförandet af den arméorganisation, som innehölls uti 1878 års förslag, voro så afskräckande, att Andra Kammarens flertal näppeligen lärer göra detta anbud för andra gången. Men det hade, som sagdt, varit möjligt att uti förslaget göra åtskilliga modifikationer, och det hade i alla händelser här funnits en ledning för Chefen för Landtförsvarsdepartementet, ty man kan icke begära att de öfriga ledamöterna af regeringen skola sysselsätta sig med detaljbestämmelser i en sådan fråga.

Men det är äfven någonting annat, som härvidlag kunnat tjena till ledning, nemligen den arméorganisation, som nyligen införts i Finland, der en härordning byggd på allmän värnpligt blifvit införd med det gamla svenska indelningsverkets upphäfvande. De, som stå på samma sida som jag, skulle utan tvifvel med tacksamhet hafva tagit emot, om den Kongl. svenska regeringen erbjudit oss det samma, som den kejserliga ryska regeringen erbjudit Finland, ja, jag tror till och med, att vi skulle hafva åtagit oss ännu större bördor, om det ifrågasatts. Förhållandet är emellertid, att den finska härorganisationen innehåller mycket, som öfverensstämmer med 1878 års förslag.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Nu säger Kongl. Maj:t och hans vänner till Riksdagen: »hvad vi än föreslå, så viljen I ingenting acceptera; vi hafva framlagt det ena förslaget efter det andra, men I hafven förkastat dem, och, då vi nu framkommit med endast ett utkast till en ny härordning, och detta något utomordentligt billigt — »vi kunna, utropar en brochyrförfattare, få ett försvar för 50,000 kronor» — så förkasten I äfven detta.» Ja, jag skall tillåta mig att härom begagna en bild. En man har förut till mig utbjudit taflor, som varit ganska väl utförda, men också så dyra, att jag icke kunnat köpa dem. Nu återkommer han med en annan tafla, som återigen är mycket billig. Det är också endast ett utkast, der föremålen framträda så otydligt, att man icke kan se, om de skola föreställa sjö eller berg o. s. v. Artisten svarade: »det kan blifva deraf hvilketdera som helst». Oaktadt taflan var ytterst billig, ville jag emellertid icke lägga mig till henne. På samma sätt förhåller det sig med detta utkast till ny härordning, som regeringen nu erbjudit oss.

När man gent emot oss, gensträfvige, framkommer med sådana skrämskott, som att fosterlandet skall uppoffras genom vår envishet, äfvensom med tal om brända byar och dylikt, så påminner detta om militarismens i alla länder vanliga, storslagna språk. Men det påminner äfven om något annat, nemligen då man, på vissa håll, hotar menniskorna med döden och djefvulen, derest de icke vilja göra det eller det. Nu är det sant, att döden är närmare än både ryssen och tysken, och det är fördenskull rätt att hafva sitt samvete klart och vara väl beredd, men detta får ej drifva oss till sådan ängslan, att vi förbise lifvets kraf och egna oss botöfningar, eller kasta all vår egendom i det presterliga försvarsverkets sköte. I allt gäller det, att man skrämmer menniskorna hvarken till gudaktighet eller till fosterlandskärlek.

För öfrigt hafva vi ett försvarsverk, som icke bör försmås, och som kostar hvarken tårar eller blod eller stora offer. Det ligger uti den aktning, som vi kunna tillvinna oss hos andra folk genom en god statshushållning, genom ett samvetsgrant uppfyllande af våra internationella förbindelser, genom en ädel id i det fredliga arbetet, i odlingens och vetenskapens tjenst m. m. De bragder, som utkämpas på dessa fält, kunna, såsom vi i dessa dagar bevittna, bringa större ära med sig än krigarebragder, och gent emot det åtlöje och nästan förakt, som för icke länge sedan skulle kommit oss till del från utlandets sida, derför att vi icke kunnat lösa frågan om vår härordning, vill jag erinra om de ord, som just i dessa dagar ljudit i svenska öron och hvilka utgått från en så framstående man som den nuvarande ministerpresidenten i Frankrike. Han prisade nemligen den svenska nationen såsom en frihetens förkämpe, hvilken nu nedlagt sitt hjeltesvärd för att egna sina krafter åt byggande af skolor till okunnighetens skingrande och åt vetenskapliga idrotter. I en sådan berömmelse ligger, enligt min tanke, äfven politisk trygghet och det långt större, än man från det motsatta hållet velat medgifva. Och den konung, som främjar sådana bragder och hedrar deras hjeltar, gifvande dermed ett ädelt föredöme, han bör lätt kunna trösta sig deröfver, att ett och annat förslag till arméorganisation icke vinner svenska folkets bifall.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag yrkar afslag såväl på Kongl. Maj:ts proposition, som Utskottets betänkande.

Herr Anders Persson, hvilken jemte Herrar Johannes Jonsson, Magnus Jonsson och Smedberg inom Utskottet reserverat sig mot Utskottets beslut att i hufvudsak tillstyrka bifall till de Kongl. propositioner, hvarom utlåtandet handlade, erhöll derpå ordet och yttrade:

Då jag tager till ordet i denna fråga, är det med anledning deraf, att jag inom Utskottet icke kunnat deltaga i det slut, hvartill detsamma kommit. Skälen derför har jag försökt angifva uti en vid betänkandet fogad reservation, till hvilken jag i detta fall ber få hänvisa.

Jag skall icke tillåta mig att meddela någon historik öfver de förslag i denna fråga, som hittills blifvit framstälda, allra helst som jag tager för gifvet, att hvar och en, som velat sätta sig in i förhållandena, lätt kunnat förskaffa sig en fullständig kännedom derom. Deremot kan jag icke underlåta att upprepa, att bland alla de förslag, som framkommit, icke något lyckats tillvinna sig Andra Kammarens bifall, emedan de icke innehållit försäkran om indelningsverkets upphäfvande, för så vidt med indelningsverket afses skyldigheten för *den enskilde* att anskaffa, utrusta och underhålla häst och karl till armén eller flottan, såsom det heter i 1871 års beslut för denna Kammare. Vid de tillfällen, sedan 1871 års riksdag, då denna fråga åter varit föremål för behandling inom Riksdagen, har Kammarens pluralitet ånyo uttalat den bestämda åsigten att icke antaga något förslag, som icke erbjöde trygghet för indelningsverkets upphäfvande; och vid 1873 års riksdag har båda Kamrarne varit enige deri att i sammanhang med försvarsorganisationen indelningsverket såväl som grundskatterna skola afskrifvas efter en måttstock af 3 procent årligen. Kammaren befinner sig således fortfarande på samma ståndpunkt, som förut i denna fråga, om Kammaren nu afslår Kongl. Maj:ts proposition, och jag kan icke föreställa mig att Andra Kammaren nu skulle frångå en mening, som den så ofta uttalat. Jag tror icke heller, att ett sådant afslag kan förvåna någon, för så vidt man vill, att vi någon gång skola nå det målet att de, på en viss del af jorden och en viss samhällsklass hvilande onera, skola utjemnas, och landets medborgare göras till *ett* folk.

Här har blifvit yttradt, att regeringen vid flere tillfällen visat prof på ett sådant tillmötesgående. Ja, det hafva vi nog hört under många år, men ännu har icke regeringen i något af sina framlagda förslag afgifvit någon försäkran om indelningsverkets afskaffande. Det enda förslag i sådan rigtning, som framkommit, var 1877 års förslag, hvilket likväl endast afsåg grundskatternas afskrifning, men ingalunda indelningsverkets upphäfvande. Man framhöll likväl, att förslaget erbjöde lindringar, och att man derför icke borde vara obenägen att antaga detsamma. Men i verkligheten förhöll det sig icke så; ty i och med detsamma som beväringens öfningstid utsträcktes, måste äfven nödvändigheten af öfningstidens förlängning för den indelta armén uppstå, och kostnaderna för dess anskaffning och underhåll betydligt ökas. Den lindring, som fixerades i ett visst belopp, blef sålunda i verkligheten icke någon lindring.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Utskottet har här föreslagit några ändringar i Kongl. Maj:ts proposition, hvilka jag för min del erkänner vara förbättringar. Dertill räknar jag de förändrade bestämmelserna i 23:dje, 24:de och 25:te paragraferna. Men det torde tillåtas mig att något skärskåda de skäl, som Utskottet i öfrigt framlagt för antagande af Kongl. Maj:ts proposition.

Utskottet yttrar på ett ställe — och det har blifvit uttaladt tidt och ofta — att »förslaget i och för sig icke kräfver någon nämnvärd uppoffring i fredstid, men en gång antaget», säger Utskottet, »skulle det år efter år vid krigstillfälle i ej ringa mån öka landets försvarskraft». Härvid ber jag få anmärka, att då förslaget icke afser någon tillökning i tiden för öfningarne, är försvarskraften mera skenbar än verklig. Då Utskottet vidare säger, »att hvarje vapenför svensk man från sitt tjuguförsta år till och med sitt fyrationde är skyldig att på kallelse värna sitt fädernesland, uttalar det visserligen endast hvad som dess förutan står skrifvet i hvarje svenskt bröst». Jag erkänner det rigtiga i dessa ord. Men det finnes något annat, som också står skrifvet i hvarje svensk mans bröst, och det är, att de bördor, som fosterlandet kräfver, skola drabba hvarje medborgare i den mån, han eger förmåga att bära desamma. Detta är så djupt inplantadt, åtminstone i tänkesättet hos Sveriges allmoge, att, om man icke gör allt, hvad man kan, för att undanrödja nu rådande missförhållanden, det svårligen skall lyckas att få något förslag, som med förtroende mottages af befolkningen.

Man har velat förneka betydelsen af knektekontrakten. Utskottet har likaledes gjort det; men jag skall söka att i någon mån visa, att de i min med fleres reservation härutinnan uttalade åsigter icke äro så alldeles origtiga. Jag tror, att man kan tvista om, huruvida knektekontrakten befria från den utskrifning, som här afser landstormen. Jag vill icke påstå, att så är förhållandet; för egen del är jag villig medgifva, att den är närmast jemförlig med den värnpligt, som efter indelningsverkets införande vid sidan af armén qvarstod sedan forna tider. Och om den begränsas inom sin ursprungliga bestämmelse »att, när så behöfdes, med samlad kraft, man ur huset afvärja inträngande fienders anfall», vill jag icke påstå, det en sådan förbindelse berättigar till eftergift i rustnings- eller roteringsbördan. Men då man begär, att utskrifning från vissa åldersklasser må få ega rum med afseende å alla samhällsklasser, och man vill, att dessa åldersklasser skola införlifvas med indelta eller värfvade armén och kunna, på sätt den siste talaren här försökte visa, användas snart sagdt för hvilket ändamål som helst, — ty någon garanti finnes icke i förslaget, för att de uteslutande skola användas för rikets försvar — då vågar jag påstå, att sådant innebär något som strider icke allenast mot knektekontraktens ordalag utan äfven mot deras anda och mening.

Hans Excellens Herr Statsministern upptog denna fråga och medgaf, att utskrifningen till regementen icke stode väl tillsammans med knektekontraktens bestämmelser. Deraf borde, enligt hvad jag trodde, följa ett erkännande, att knektekontrakten också berättigade till ett sådant medgifvande. Men det följde icke, utan Hans Excellens endast erkände billigheten häraf. 25:te paragrafen i förslaget medgifver Konungen rät-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

tighet att när *Han* finner sådant behöfligt, *för rikets försvar, förberedelser dertill, eller bevarandet af rikets neutralitet det kräfver*, inkalla till *tjenstgöring* beväringens första uppbåd — 6 åldersklasser — och eventuelt äfven andra uppbådet. Då värnpligtige äro afsedde att införlifvas med armén och intet förbud finnes för Konungen att ingå förbund med främmande makt ej heller att föra armén öfver rikets gränser, följer ock deraf, att värnpligtige *kunna* komma att utgöra sådan krigstjenst, som, före indelningsverkets införande, tillhörde de »utskrifne», och nu, enligt knrktekontrakten, åligger den indelta armén. Härigenom anser jag den frihet och de förmåner rote- och rustningshållare uti knektekontrakten blifvit tillförsäkrade, icke tillbörligen beaktade.

Trädas bestämmelserna i knektekontrakten för när — och jag vågar påstå, att man här gör det, då man nemligen har för afsigt att kunna införlifva de sex första och i vissa fall de tolf första årsklasserna med armén — så kränker man i och med detsamma ett aftal af privaträttslig natur. Det är icke af någon förnekadt, att knektekontrakten hafva denna karakter, och att här således föreligger en rättsfråga mellan kontrahenterne å ömse sidor.

Hans Excellens yttrade vidare, att 1873 års skrifvelse var affattad i sväfvande och obestämda ordalag. Jag erkänner, att den möjligen kan tydas mera vidsträckt, än önskligt vore. Men säkert är dock, att denna skrifvelse bestämdt uttalade grundsatsen om afskrifning i sammanhang med förslag om utsträckning af den allmänna värnpligten; och ännu har icke från regeringens sida blifvit framlagdt något förslag i det syftet. Hans Excellens medgaf, att äfven andra förslag än det af år 1875 kunde baseras på 1873 års skrifvelse. Den uppfattningen tror jag för min del vara alldeles rigtig. Och jag hoppas, att få se ett annat förslag än det, som framlades 1875.

Det yttrades äfven något om, att man icke borde stödja sig på makt, utan på rättvisa. Jag tror, att man så gör, då man ställer sig på den ståndpunkt, att man icke vill neka till, hvad landet behöfver för att trygga sin sjelfständighet, men på samma gång yrkar, att de bördor, som derför erfordras, blifva lika fördelade. Det uttalades äfven nu liksom annorstädes förut tvifvel rörande den sifferberäkning, hvilken jag jemte några andra reservanter anfört i afseende på åldersklassernas antal. Det är möjligt, att dessa sifferuppgifter äro något för höga, men jag vågar dock påstå, att det icke är som det sades dubbla sifferbeloppet, som uppgifvits. Här förefinnes en tabell vidfogad den Kongl. propositionen, enligt hvilken af de för 1879 mönstringsskyldige, 60,014, för första årsklassen approberats 29,382 beväringsynglingar, och detta oaktadt den ständigt öfverklagade bristfälliga kontroll, som för närvarande förefinnes. Min öfvertygelse är således, att det af mig beräknade sifferbelopp kan uppbringas till ännu högre numerär, endast kontrollen blir bättre ordnad, och föreskrifter härom kunna när som helst utfärdas i administrativ väg. När jag slår upp befolkningsstatistiken, så befinnes vidare, att befolkningen den 31 December 1878 beräknats till 43,798 mankön mellan 20 till 21 år, samt till 26,575 mellan 31 och 32 år, eller i medeltal 35,186 mankön. Nu är det tydligt, att en del af detta antal icke kan approberas; men med införande af en starkare kontroll öfver inställelsen vid mönstringarne och om

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

kassationen inskränker sig *endast* till dem, som icke kunna lemna någon aktiv del vid krigstjensten, lider, enligt mitt förmenande, intet tvifvel om att icke de approberades antal redan nu kan väsentligt öfverstiga 30,000 man årligen. Härtill kommer vidare folkmängdens ständiga tillväxt, och då vågar jag påstå, att siffran 350,000 man för samtlige 12 åldersklasserna icke är gripen ur luften. Jag tror icke, i likhet med den siste talaren, på möjligheten af att införlifva dessa massor af oöfvadt folk med vår armé, och detta emedan beväringen, så länge den icke är underkastad större öfningstid än 30 dagar, icke kan förutsättas blifva i besittning af den bestämda hållning, som derför skulle erfordras. Jag inser icke, hur det skall blifva möjligt att med nuvarande armé kunna använda flere än de 5 åldersklasser, som redan finnas, så länge man icke för dem har tillräckligt befäl, som kan taga deras ledning om hand.

Mycket skulle vara att här tillägga, men då jag vet, att åtskilliga talare efter mig önska få uttala sig i denna fråga, så skall jag för närvarande icke vidare upptaga Kammarens tid. Jag yrkar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition, som å Utskottets förslag.

Herr Magnus Jonsson, som jemte Herr Johannes Jonson uti en särskildt afgifven, Utlåtandet bifogad reservation bestridt Utskottets befogenhet att framlägga vissa »förslag till stadganden eller förklaringar», som icke blifvit af Kongl. Maj:t föreslagna, anförde:

Då jag inom Utskottet haft tillfälle att gifva mina tankar i denna fråga tillkänna, så skulle det måhända varit onödigt för mig att nu begära ordet. Men det är en anledning, som likväl manar mig dertill, och den är en formsak.

Af en vid betänkandet fogad reservation behagade Herrarne finna, att jag icke kunnat fatta, huru Lag-Utskottet kunnat tillåta sig, att, utan Kongl. Maj:ts proposition, eller enskild motion derom, af eget initiativ framställa förslag om upphäfvande eller förändring af vissa i reservationen uppgifna författningar, och jag har således icke kunnat annat än uttala den åsigt, att Lag-Utskottet derutinnan öfverskridit sin i grundlagens bud utstakade befogenhet. Jag tänkte, när jag läste Kongl. propositionen N:o 6, angående lag om den allmänna värnpligten, att Kongl. Maj:t hade tänkt, att den nuvarande beväringslagen skulle fortfarande vara gällande, och att möjligen de i den nu ingifna Kongl. propositionen omförmälda lagbestämmelser skulle utgöra supplement till de redan förefintliga, så att man hade att hålla sig till den ena eller andra författningen, allt efter som det kunde lämpa sig. Men af Utskottets behandling af denna fråga och af de ändringar, uteslutningar och skrifvelser, som blifvit föreslagna, kan man se, att så icke skulle vara meningen, ty man har å sidan 22 i Utskottets betänkande uttalat sig på följande sätt: »Genom den nya lagen om allmänna värnpligten äro naturligen afsedda att upphäfvas de för närvarande gällande bestämmelser om den allmänna beväringen, hvilka äro meddelade dels i Kongl. Kungörelsen den 13 November 1860, dels ock uti de i samma kungörelse sedermera gjorda ändringar och tillägg. Emellertid innehåller 1860 års kungörelse tvenne stadganden, som icke egentligen angå den allmänna beväringen, utan innefatta för rust- och rotehållare vissa

förmåner, hvilka — — — måste, enligt Utskottets uppfattning, oförändrade gälla», och derefter har Utskottet också tagit sig friheten föreslå upphäfvande af äldre, den allmänna beväringen angående författningar, men tillika förklarat, att de uti vissa uppgifna delar fortfarande skulle blifva gällande. »Hur vet han det»? är en fråga, som man ibland hört framställas uti denna Kammare. Nu frågar jag: hur vet Utskottet det? Jag har icke i den Kongl. propositionen sett något sådant föreslås, och jag kan heller icke föreställa mig, att, om Kongl. Maj:t velat upphäfva en lag, han icke äfven skulle framkommit med förslag till och motiv för en sådan åtgärd. Jag kan nemligen icke tro, att Kongl. Maj:t så lösligt, som Utskottets uppfattning gifver vid handen, behandlat en så vigtig lag, som den, hvarom nu är fråga. Man har visserligen sagt, att de af mig uttalade formella betänkligheter icke hafva något att betyda, men jag anser dem dock vara af mycket stor betydelse.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Utom de skäl, som af Herrar Hedlund och Anders Persson framhållits emot det föreliggande förslagets antagande, ber jag att få påpeka ännu ett. Jag anser det nemligen vara ett högst vådligt stadgande, att Konungen, på sätt § 25 innehåller, skulle ega rättighet *ej mindre* att, »då rikets försvar, förberedelser dertill, eller bevarandet af rikets neutralitet det kräfver», inkalla till tjenstgöring beväringens första uppbåd, *än äfven* att, »der i anseende till krig eller fara för krig det för rikets försvar finnes nödigt», vidtaga enahanda åtgärd med beväringens andra uppbåd. Således skulle Konungen kunna sammandraga icke mindre än 12 åldersklasser. I det senare fallet är det visserligen tillika stadgadt, att Konungen först skall höra Statsrådet och, såvida ej Riksdagen är samlad eller inom 30 dagar sammanträder, låta utfärda riksdagskallelse. Det låter något, detta! Men det finnes dock icke något förbud för Konungen att, äfven om hela Statsrådet motsätter sig ifrågasatt inkallande af andra uppbådet, göra detta på eget bevåg. Något sådant behöfver man visserligen icke befara i tider, då både Konungen och Statsrådet äro angelägna om att grunda sina beslut företrädesvis på billighet och rättvisa, och derföre icke vilja missbruka sin maktställning. Men om andra tider komma, och med dem män af andra åsigter blifva de styrande, så befarar jag, att bördan af denna lag kan blifva för tung.

Jag går nu tillbaka till den formella delen af saken och vill då söka visa att, om Utskottet behandlat detta ärende i konseqvens med den åsigt, det vid flerfaldiga tillfällen uttalat, Utskottet icke skulle hafva hemstält om befrielse från första årets vapenöfningar för medlem af frivillig skarpskytteförening, som förvärfvat sig föreskrifven skicklighet i målskjutning m. m. Och icke heller kan jag finna hvad som berättigat Utskottet att, på sätt det i 2:dra punkten föreslagit, hemställa om skrifvelse till Kongl. Maj:t, om och i hvad mån lappmarksbefolkningen bör befrias från värnpligt; en sådan skrifvelse har visserligen Utskottet en gång förut tillstyrkt och Riksdagen i enlighet dermed jemväl aflåtit, men jag vill dock fästa uppmärksamheten på det olika förhållandet, att detta skedde på grund af en inom Riksdagen väckt motion. Till stöd för mitt påstående, att Lag-Utskottet, som ju icke eger motionsrätt, icke tillkommer en så utsträckt befogenhet, som af det

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

föreliggande betänkandet framgår, vill jag åberopa följande lagutskottsbetänkanden: 1879 N:is 11 och 25, 1876 N:o 41 och 1875 N:o 33. Om Herrarne vilja göra sig besvär att taga reda på, hvad dessa betänkanden innehålla, så skola Herrarne finna, att Utskottet då icke var af samma åsigt som nu. Vidare vill jag erinra om, att, då vi i går behandlade Lag-Utskottets betänkande N:o 21 med förslag, till förändring af 41 § i Konkurslagens i fråga om utseende af rättens ombudsman i konkurs, två framstående jurister inom Kammaren förklarade, att Utskottet gått utom sin befogenhet, då Utskottet föreslagit en förändring, som innebar en större inskränkning än motionären föreslagit, men dock gick i alldeles samma syfte. Under det motionären hade föreslagit, att Rättens ombudsman fortfarande skulle få väljas inom eller utom Rätten, *blott detta icke hindrade att Rätten blefve domför*, hade Utskottet nemligen föreslagit, att ombudsmannen *icke* skulle få väljas inom Rätten. Man kan väl förundra sig öfver, om jag, såsom icke jurist, fäster mig vid en sådan inkonseqvens; men jag ser helst, att alla ärenden blifva lika behandlade.

Jag skall nu icke länge upptaga Kammarens tid, men jag ber dock att, innan jag slutar, få anföra ännu ett skäl, hvarför jag icke kan bifalla hvarken Kongl. Maj:ts eller Utskottets förslag.

Det är ett yttrande af en mycket framstående person eller, rättare sagdt, en korporation, hvars ordförande är en mycket framstående person och som återfinnes i en brochyr, som utkom år 1875, undertecknad med ett dubbelt *W*. Deri finnas ord, vid hvilka jag får säga att jag fäster mycken uppmärksamhet, helst då de äro uttalade af en sådan auktoritet. Der redogöres för denna fråga på ett sätt, som kan vara ganska upplysande, och jag ber derföre att få uppläsa en liten strof ur densamma. Den lyder som följer: »Vid derpå följande urtima riksdag» — det var 1871 års riksdag, föregående yttranden gälde — »gjorde visserligen regeringen ett fruktlöst försök att undanrödja en del af dessa svårigheter, men för alla dem, för hvilka icke indelningsverkets bibehållande utgjorde hufvudsak, blef det klart, att, om indelningsverket skulle kunna ega bestånd, måste det qvarstå orubbadt.»

»Det gamla politiska systemets anhängare hade nu spelat ut sin sista triumf. Regeringen hade med högst berömvärd ifver sökt göra hvad göras kunde för att åtminstone förskaffa oss ett skenbart försvar». — Märk, ett *skenbart* försvar! — »Något annat var med indelningsverkets bibehållande icke möjligt. Men beklagligtvis hade regeringen härunder rent af tvingats att förfäkta satser, hvilka voro allt annat än egnade att upplysa folket om hvad för en god och sund härordning är nödigt.» Kan det sägas om 1871 års härordningsförslag att det var *skenbart*, och kan *det* sägas från *den* plats, som undertecknaren af brochyren innehade i samhället — han hade nemligen varit medlem af regeringen — kan det sägas om nämnda förslag, som dock var bygdt på indelningsverkets bibehållande och en utsträckt öfningstid för beväringen, om jag icke missminner mig 90 dagar, att det var blott ett *skenbart* försvar, då må man väl med än större skäl kunna säga så om det nu föreslagna.

Jag har vidare under debatten i dag hört, och det måste för hvar och en, som tänkt på saken, vara naturligt, att en sådan stam, som

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

här föreslås, utan öfning icke kunde blifva annat än kanonmat. Jag gillar icke den satsen och kan icke på något vilkor gå in på att utsträcka beväringstiden till tolf år med skyldighet att derefter tillhöra landstormen i ytterligare åtta år, om man icke med detsamma uppgjort plan till förändring af det hela, så att man på en gång får se, hvad som för landets försvar är behöfligt och hvarifrån medel dertill skola tagas samt huru stor summa som kan beräknas åtgå dertill. I sammanhang dermed bör äfven bestämmas, huru lång tid beväringen skall öfvas, hvarjemte man bör söka åstadkomma krigslagar, som äro lämpade efter nutidens kraf.

Jag fäster mig vidare vid ett annat förhållande och det är att under debatten vid remissen af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition Hans Excellens Herr Statsministern tydligen tillkännagaf, att efter nuvarande lag Kongl. Maj:ts regering egde att utkalla flera åldersklasser på en gång och kunde öfva dem i två fulla år, om han blott finge medel dertill. Hädanefter, sade Hans Excellens, skulle det komma att blifva i lag bestämdt, att de icke fingo öfvas längre än trettio dagar eller femton dagar under hvardera af de två första åren, men det oaktadt kommer nu regeringen med ett förslag, som säger, med den af regeringen föreslagna ordalydelsen, värnpligtig är skyldig tjenstgöra »den tid, som nu är eller genom lag framdeles varder bestämd». Således kunde jag icke finna annat, än att det var bristande uppmärksamhet vid framläggandet af lagförslaget, eller också måste jag tro att det var en »fälla», hvari man ville locka oss. Jag vill likväl icke tro det senare, ty när man läser Kongl. Maj:ts proposition N:o 7, ser man för visso, att Chefen för Sjöförsvarsdepartementet med tydliga ord sagt, att öfningstiden skulle blifva endast trettio dagar. Det är någonting, som jag också anser besynnerligt, att förslaget icke synes hafva varit så väl genomtänkt och utarbetadt inom regeringen, innan det framlades för Riksdagen, att departementscheferna icke ens haft så stor samverkan, att de kunnat framlägga en lika ordalydelse till lagparagrafer. Jag vill säga, att jag för min del icke är så rädd som mången annan för att få en utsträckt värnpligt, om det verkligen är af behofvet påkalladt, men jag fordrar i sammanhang dermed också att beväringen skall humant behandlas, och att den skall så öfvas, att man kan hafva någorlunda trygghet för sig sjelf. Jag anhåller om afslag å Utskottets förslag.

Herr Culin: I fråga om föreliggande lagförslag angående den allmänna värnpligten har jag både förut och äfven nu här hört ganska olika meningar uttalas. Under det att några anse det godt och önska framgång åt detsamma, ogillas det deremot af andra, hvilka yrka dess förkastande, antingen emedan de tycka det innebära för litet för att förtjena att antagas, eller emedan de mena, att det skulle innebära för mycket, så att lagen, om den antages, skulle för landet blifva alltför betungande. Båda dessa sistnämnda meningar hos förslagets motståndare tror jag ytterst bero deraf, att man icke kunnat fullständigt frigöra sig från att i detta förslag se något annat än hvad det verkligen är. Ville man nemligen betrakta det såsom ett försök att lösa försvarsfrågan i dess helhet, ja, äfven om man ville betrakta det såsom

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

förslag till blott en sådan organisation af vårt försvar, hvarmed man för närvarande och intill en obestämd framtid skulle kunna låta sig åtnöjas, då medgifver jag, att äfven jag för min del skulle anse, att förslaget innebure för litet för att förtjena antagas. Men jag kan icke tro, att syftemålet med dess framläggande varit något sådant. Det afser ju, mine Herrar, i sjelfva verket, såvidt jag förstår, ingenting annat, än att på ett af behofvet påkalladt, tidsenligt sätt bringa någon ordning och reda i det så att säga administrativa förhållandet med vår beväring, särskildt för händelse af krig. Att för ordnande häraf värnpligtstiden utsträckts, är nemligen enligt min tanke ingenting annat än hvad tid omständigheterna nödvändigt fordra i följd af andra staters jemförelsevis ofantligt ökade stridskrafter. Men om så är, säger man, att förslaget icke afser någonting annat än att vara ett slags ordningsstadga, hvad vinnes väl då med att antaga en lag, hvari utsträckning af sjelfva öfningstiden ej påbjudes; man får visserligen, när lagen hunnit verka, en rätt betydlig armé, men blott på papperet: en pappersarmé, som icke duger till något. Ja, skulle man stanna vid denna lag såsom sådan och anse att med dess antagande utan vidare åtgörande allt vore väl beställt i fråga om vårt försvar, då medgifver jag, att åtminstone föga vore vunnet med att antaga föreliggande förslag. Men vill man så snart som möjligt fortgå till åstadkommande af ett verkligen dugligt försvar, så tror jag, att denna lag, om den antages, kommer att dertill utgöra en ej oväsentlig förberedelse och att försvarsfrågans slutliga lösning derigenom kommer att underlättas.

Jag tror också, att denna lag är det största möjliga, för att icke säga det enda, som i försvarsfrågan under närvarande förhållanden kan föreslås med någon utsigt att kunna genomföras, enär jag är öfvertygad, att Kamrarnes majoriteter icke gerna skola kunna enas om något som helst försvar, som genom manskapets tillräckliga öfning är fullt dugligt, innan den förlidet år tillsatta skattereglerings komitén fullgjort sitt uppdrag och detta ledt till något resultat; och detta af den orsak, att ett sådant försvar kräfver ökade utgifter för statsverket, hvilka uppoffringar denna Kammares majoritet uttryckligen förklarat, att den icke vill underkasta sig annat än i samband med en utjemning af skattebördorna.

Att lagen, om den antages, skulle för landet blifva alltför betungande, är en åsigt, som jag visserligen icke hade trott skulle på allvar kunna omfattas af någon medlem af Riksdagen, men som jag deremot vet delas af många utanför representationen. Denna mening kan nemligen icke gerna bero af något annat än antingen okunnighet om förslagets verkliga beskaffenhet eller misstydning af detsamma. Till en sådan misstydning synes mig den göra sig skyldig, som påstår denna lag kunna afse något annat än landets försvar. Jag trodde att ordet »värnpligt» skulle innebära en viss garanti mot en sådan uppfattning. Utom representationen åter har utan tvifvel en och annan föreställt sig att lagen skulle vara ett nytt uppslag i försvarsfrågan, och då har man rigtigt nog icke kunnat tänka sig annat än att den skulle bland annat föreskrifva utsträckning af öfningstiden eller tjenstgöringen i fredstid. I denna missuppfattning har man på en del ställen gått ganska långt, ja, till och med så långt, att man talat om icke mindre än 6 års

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

garnisonstjenst för vår beväring. I följd af ett sådant missförstånd har också inom några delar af landet en viss agitation mot lagförslaget satts i gång, en agitation, som gifvit sig uttryck i skrifvelser till åtskilliga af denna Kammares ledamöter. (Jag har sjelf sett några sådana skrifvelser, en försedd med underskrifter af 178 personer). För att tillbakavisa denna agitation och häfva missuppfattningen behöfver man verkligen endast hänvisa till sjelfva lagförslaget, såsom i detta hänseende tillräckligt talande för sig sjelft.

Beträffande den mot Lag-Utskottets beslut anförda reservationen, synas mig reservanterna hafva saknat skäl för att, såsom de gjort, sätta detta förslag i något som helst samband med indelningsverk och grundskatter. Icke heller kan jag gilla deras åsigt att förslaget skulle vara för tidigt väckt, ty, mine Herrar, hvem kan med skäl säga, att något, som nu göres för vårt försvar, sker för tidigt, då redan så många år förflutit, sedan man ansåg det vara på tiden, ja, vara hög tid att göra något i denna väg.

På grund häraf, och då jag i en utsträckt värnpligtstid mindre ser en i lag ålagd skyldighet, än en genom lag häfdad *rättighet* för svenske män mellan 25 och 40 års ålder att i händelse af krig få deltaga i ett ordnadt försvar af fosterlandet, önskar jag framgång åt detta förslag och tillåter mig, Herr Talman, att yrka bifall till den föredragna punkten.

Grefve Björnstjerna: Det är med en viss blandning af vemod och förvåning jag finner att så starkt motstånd här tyckes göra sig gällande mot ett i min tanke så välbetänkt lagförslag som det föreliggande. Detta motstånd kan väl icke stödja sig derpå, att majoriteten i denna Kammare anser lagförslaget vara olämpligt, det är ju icke mer än tvenne år sedan samma majoritet för Riksdagen framlade alldeles samma förslag, måhända med en och annan obetydlig olikhet i uttryck, i hufvudsak dock detsamma. Deri funnos såväl 12 klasser beväring i 2:ne uppbåd som 8 klasser landstorm. Då detta förslag för tvenne år sedan af landtmannapartiet ansågs lämpligt, kan det väl omöjligen nu af samma män anses olämpligt. Herr Hedlund, som troligen antog sig tala icke i eget utan i landtmannapartiets namn, enär han flera gånger begagnade uttrycket »vi landtmän», har visserligen sagt, att hvad *vi då* tyckte om, det tycka vi icke om *nu*: men en dylik uppfattning af frågan torde väl dock icke låta försvara sig. Verkligen förundransvärdt var dessutom att Herr Hedlund, som ständigt kämpat för en utsträckning af värnpligten och för en mycket större utsträckning än här är i fråga, en värnpligt i enlighet med den schweitziska, som skulle räcka under en half lifstid, nu funnit detta förslag medföra så stor våda för svenska folket, att han icke kan vara med om detsamma; ja, han gick så långt, att han sade sig hellre vilja antaga den finska värnpligtslagen än denna. I sanning underbart! Enligt hvad jag påminner mig står i Finland, jemte betydligt utsträckt värnpligt, indelningsverket ännu orördt qvar, liksom hittills, med vakansafgift, icke för all framtid, men »tills vidare» — och icke nog dermed — i Finland är lottning bland de värnpligtige införd, en sak, som jag sannerligen icke tror, att någon leda-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

mot af denna Kammare skulle vilja höra talas om. Man utlottar der årligen af de beväringsskyldige 3,000 man till tre års garnisonstjenstgöring, alla öfriga hafva 90 dygns öfningstid, fördelad på 3 år. Detta måtte vara något helt annat än hvad här föreligger, och jag tviflar på, att »*vi landtmän*» skulle vilja vara med om något sådant. Herr Hedlund har vidare gått in i en mängd specialiteter angående ordalydelsen i olika paragrafer af denna lag. Jag för min del anser sådant vara för tidigt. Den nu föredragna paragrafen gäller sjelfva principen; låtom oss hålla oss till den först. Lyckas den vinna Kammarens bifall, må vi sedan se till, om några ändringar i öfriga lagparagrafer äro nödiga. Genom att redan nu afhandla dessa småsaker drager man ned den stora frågan från hvad den bör vara.

Jag frågar mig då, om motståndet mot denna lag möjligen kunde grunda sig på några befarade stora kostnader för statsverket. Detta är dock omöjligt; kostnaderna äro ju så godt som inga. Icke heller kan eller vill jag tro, att man låtit vilseleda sig af det myckna ordandet om militarism och ökade bördor för de värnpligtige, som detta förslag skulle innebära. Väl vet jag, att man genom sådant tal lyckats framkalla en viss fruktan för förslaget, men detta utgör endast ett slående bevis på den menlöshet, hvari en stor del af den svenska nationen befinner sig. Det är omöjligt, om man läser igenom förslaget, att man icke skall finna, att här alldeles icke är fråga om en enda dags eller en enda timmes längre öfningstid än förut. Dessutom skulle ju lagen icke komma att tillämpas ännu på ett par år. Att således detta lagförslag, om man tager reda derpå, skulle kunna framkalla emigrationen, är helt simpelt ogörligt. Det är verkligen sorgligt, att en sak kan så vanställas, eller att okunnigheten kan vara så stor, att man i petitioner kunnat framkomma med sådana galenskaper, som att bedja representationen bevara beväringsynglingarne för 6 års garnisonstjenstgöring och kasernlifvets förderf — hvarom här aldrig varit fråga.

Den föreslagna lagen har deremot åtskilliga vigtiga ändamål. Det första af dessa är att söka skaffa ordning i den oreda, som för närvarande råder, så att det icke må bero på den värnpligtiges godtycke att uppfylla sin medborgerliga pligt eller icke. Jag vill icke ingå i någon granskning af de tabeller, Herr Hedlund anförde, det är mig omöjligt att säga, om de äro rigtiga eller icke, men hvad jag vet och hvad jag äfven tror, att hvar och en, som har reda på verkliga sakförhållandet, skall gifva mig rätt uti, det är att försöken att undandraga sig beväringstjenstgöringen på senare åren betydligt tilltagit. Det är detta, som genom den nya lagen skall förekommas. Den tunga, som genom denna ordningsstadga lägges på den beväringsskyldige, synes mig verkligen icke vara af den betydenhet, Herr Hedlund tillagt den. Att regeringen icke nu framlagt något förslag om beväringskompaniområdenas indelning, det må Herr Hedlund förlåta mig att jag anser vara lätt förklarligt. Regeringen har ju ännu 2 år på sig att ordna dessa detaljförhållanden; förvisso komma då nämnde områden att så ordnas, att icke de af Herr Hedlund förespådda obehag skola uppstå, utan alltsammans troligen inskränka sig till, att den beväringsskyldige får göra en liten söndagseftermiddagspromenad till vederbörande kapten för att der anmäla sig.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Det andra stora och vigtiga ändamål, som med denna lag kan vinnas, är, att specialtrupperna derigenom erhålla en välbehöflig förstärkning. Hvar och en af oss vet mycket väl, att kavalleri- och artilleribeväringen i händelse af krig icke kan vara af någon som helst nytta för dessa vapen. En artillerist, som aldrig sett en förspänd kanon, och en kavallerist, som aldrig suttit till häst, är alldeles oanvändbar till annat än möjligen trosskusk. Genom det Kongl. förslaget deremot kommer ett ganska stort antal uttjenta soldater, ännu i sina bästa år, att förstärka dessa vapen. Denna förstärkning är af ganska stor betydelse, enär en stor mängd af dessa personer hafva genomgått underbefälsskola. Då de derefter icke nog hastigt kunnat befordras inom armén, men deremot haft ganska lätt att få förmånlig tjenst på andra ställen såsom inspektörer och dylikt, hafva de, efter en kort kapitulation, lemnat militärtjensten. De äro således fullt lämpliga till underbefäl — alla öfriga äro fullt exercerade och kunna således genast användas — en ganska vigtig sak.

Det tredje ändamålet med detta lagförslag är, att man genom landstormen har sökt skaffa sig ett lokalförsvar, en sak af största vigt i vårt vidt utsträckta land, der den stående hären omöjligen kan öfverallt finnas till hands för att afvisa mindre fiendtliga ströfcorpser.

Förslagets största förtjenst ligger dock naturligtvis deri, att den svenska armén derigenom skulle få tillräcklig tillgång på manskap. Om det är en sanning, att ett folk i händelse af krig måste anstränga sig så mycket som möjligt, för att hastigt och väl komma ur detta olyckliga tillstånd, måste det äfven vara nödvändigt, att i fred så ordna att man i krig har full tillgång på hvad som då i första rummet erfordras, nemligen manskap. De nuvarande 5 årsklasserna äro dertill otillräckliga. Såsom ett bevis på sanningen häraf, ber jag att få erinra, att Danmark, som under 1864 års krig hade elfva årsklasser under vapen, dock icke kunde uppbringa sin fältarmé till mer än omkring 50,000 man. Då Sverige nu har en något mer än dubbelt så stor folkmängd som Danmark då hade, skulle Sverige med 12 årsklasser kunna uppställa 120,000 man, hvilket säkerligen icke är för mycket för ett så vidsträckt land som vårt. Herr Anders Persson har visserligen i sin reservation ansett, att man skulle få en ofantligt mycket större styrka — ända till 350,000 man. Han har sjelf nyss redogjort för det sätt, hvarpå han kommit till denna höga siffra. Han beräknar 30,000 man i första klassen, om blott kassationen ej blir så sträng som nu. Genom att derefter multiplicera 30,000 med 12 och sedan stryka bort 10,000 i och för dödsfall och andra orsaker, så har han sina 350,000 man. Härvid tillåter jag mig först anmärka, att kassationen, långt ifrån att för närvarande vara för sträng, tvärtom är för lindrig. Herrarne behöfva blott se på vår beväring, för att finna att en mängd deraf är alldeles för småvuxen och klen för att tåla ett fälttågs ansträngningar. Det vore båda grymt och ändamålslöst att taga ut sådana. De skulle endast fylla sjukhusen och kyrkogårdarne. Man bör använda samma beräkningsgrund som i andra länder med erfarenhet i saken. I Preussen der väl den rikaste erfarenheten i detta hänseende lärer finnas, beräknas första årets beväringskontingent aldrig till mer än $\frac{1}{2}$ procent af befolkningen. För Sverige med 4,500,000

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

invånare skulle detta göra 22,500 man. Häraf afgå till flottan 1,500 man. Återstår för hären 21,000 man, hvilket torde vara den rätta siffran för den första åldersklassen; afgången mellan första och andra åldersklassen är emellertid så stor, att den i länder med erfarenhet i detta afseende vanligen beräknas till 12 procent. I Norge, der som bekant värnpligten ej är särdeles sträng, är den omkring 18 procent. Från 3:e till och med 6:e åldersklasserna antages afgången utgöra 2½ procent, från och med 7:e till och med 10:e 5 procent och i 11:e och 12:e klasserna 10 procent i hvardera. Om vi såsom sig bör begagna samma procenttal här, blir resultatet att de första sex klasserna gifva något mer än 103,000 man, och alla tolf klasserna tillsammans omkring 180,000 man. Således icke stort mera än hälften af hvad Herr A. Persson beräknade, men dock, det medgifves, en allt för stor styrka för att på en gång kalla under vapen; men det ligger ju i sakens natur och äfven i lagförslaget antydt genom beväringens indelning i tvenne uppbåd, att icke alla åldersklasser på en gång skola inkallas. Endast första uppbådet inkallas vid krigets utbrott, de andra först i mån af behof, och det indrages då, klass efter klass, i depôterna för att der utbildas och sedan fylla de luckor, som kriget gjort i härens leder. Nu invänder man: redan första uppbådet dessa 103,000 man är en allt för stor styrka att stoppa in i vår lilla stående armé. Genom att sända dessa massor oöfvadt manskap dit, skall det hela blifva förlamadt. Ingen af Herrarne kan sätta större värde på truppers öfning än jag, som upprepade gånger sökt framhålla just vigten häraf. Jag nekar således icke att det ligger sanning i detta påstående, dock icke en så slående, som man vid första påseendet kan tycka. Jag skall be att i detta afseende få göra en kortfattad beräkning. Beräkningar äro i allmänhet något osäkra, men jag tror att denna skall blifva så enkel, att Herrarne skola gifva mig rätt. När de första 6 klasserna inkallas, måste de 2:e yngsta genast skickas till depôterna. Den första har nemligen *aldrig* varit öfvad, och den andra endast 15 dagar. Dessa båda klasser utgöra omkring 38,000 man. Vidare ingå bland de 6 klasserna beväringsskyldige minst 6,000, hvilka redan tagit tjenst i armén och således böra frånräknas det oöfvade antalet. Ytterligare finnes åtminstone 4,000 man under 26 års ålder, hvilka, enligt hvad de officiella uppgifterna gifva vid handen, tillhört armén, men lemnat den. Äfven dessa äro således redan fullt öfvade. Slutligen behöfves såväl enligt 1875 års förslag som äfven enligt det, som Kammarens majoritet för tvenne år sedan framlade, minst 5,000 man till trängen. Drager man nu alla dessa poster från summan 103,000, återstår 50,000. Dessa 50,000 man värnpligtige utgöra således det verkliga antal, som skulle ingå i fälthären. Vår stående armé räknar 30,500 effektiva nummer. Dertill komma de afskedade soldater, hvilka i händelse af bifall till detta lagförslag äro att påräkna, säkert uppgående till minst 5,000 man. Den stående härens verkliga styrka uppgår således till omkring 35,500 man. Häraf måste omkring 10,000 qvarlemnas i depôterna dels såsom instruktörer, dels såsom sjuke eller oexercerade. Ytterligare 500 torde böra lemnas såsom ledare åt trängen. Återstår för fältarmén 25,000 exercerade soldater samt 50,000 man beväringar. Förhållandet är ingalunda bra, jag medgifver det; långt derifrån, *en* öfvad karl emot *två*

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

oöfvade, men det finnes arméer, som varit nödsakade att gå i fält sålunda sammansatta, och försöket kan vågas, nota bene, om trupperna någon tid före krigets utbrott kunna samlas och öfvas. Det är just en af det föreliggande förslagets största förtjenster, att en någorlunda hastig mobilisering derigenom möjliggöres, då deremot under nuvarande förhållanden en sådan måste taga en oberäknelig tid. Officeren vet nu icke hvar han skall få reda på sin beväringssoldat, icke heller soldaten hvar han skall finna sitt befäl. Efter det nya förslaget deremot skola ovilkorligen beväringskompanierna ganska hastigt och fullständigt kunna samlas, regementena ordnas på krigsfot och således åtminstone någon öfning innan krigets utbrott erhållas.

Herrar reservanter hafva icke heller förnekat förslagets militära förtjenster, men enär 1873 års skrifvelse sammanbundit försvarsfrågan med grundskatterna och indelningsverket, yrka de nu afslag i afbidan på ett fullständigt härordningsförslag i förening med indelningsverkets upphäfvande. Jag frågar deremot, hvad har det föreliggande förslaget med en sådan fullständig organisation att göra? Är icke en beväringslag alldeles lika nödvändig, antingen man bibehåller det nuvarande indelningsverket eller grundar försvaret på den rena värnpligten eller på Herrarnes förslag af 1878 med värfvad stam och beväring? Den nu föreliggande lagen innebär ingen ny organisation, utan afser endast ett stärkande af försvaret i allmänhet.

Reservanternas vigtigaste skäl för afslag torde dock vara det ofta upprepade påståendet att knektekontrakten befria rust- och rotehållarne från den hvarje svensk man åliggande skyldighet att försvara fosterlandet. Skall man tala om knektekontrakten, bör man väl åtminstone se till, huruvida dessa kontrakt nu äro oförändradt desamma som då de ingingos. Här har redan framhållits, hvilka stora lindringar deri som sedan dess skett. Jag vill nu icke tala om hvad som inträffade åren 1810—12, då vargeringsmanskapet indrogs och beväringsinstitutionen inrättades. Rust- och rotehållarne ingingo derpå mot att slippa rekrytera i fält, säkerligen för dem en fullt tillräcklig ersättning. Sedan dess hafva rust- och rotehållare år 1843 blifvit befriade från mötespassevolansen, eller skyldigheten att under mötestiden föda soldaten. År 1857 befriades rotehållarne från skyldigheten att bekläda manskapet och år 1858 fritogos rusthållarne från fourageringspassevolanserna eller skyldigheten att under möten utfodra hästarne. Detta är ju ganska stora eftergifter. Skola knektkontrakten nu åberopas, måste väl allt först återställas på gammal fot; det skulle då lätt kunna hända, att Herrar rust- och rothållare, till hvilka jag äfven ber att få räknas, vänligen anhölle att allt vidare tal om nämnda kontrakt måtte upphöra. För öfrigt kan den föreliggande lagen *under fredstid* icke i ringaste mån inverka på rust- och rotehållares rättigheter. Den förutsätter icke den ringaste ytterligare öfning hvarken för stammen eller för beväringen. Hela saken reducerar sig, såsom jag nyss nämnde, till en liten promenad för beväringsynglingarne till närmaste befäl för att der behörigen anmäla sig. Under krig deremot, mine Herrar, blir nödvändighetens lag så befallande, att alla undantagsförhållanden måste upphöra, äfven om dessa egde någon verklig befogenhet, hvilket jag i detta fall bestrider. Jag har dessutom den goda tanken om svenska folket, att

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

t. ex. rusthållaren Anders Persons son och rusthållaren Björnstjernas son då skulle villigt ställa sig tillsammans i samma led, båda lika färdiga att utgjuta sitt blod för hvad som är oss dyrbarast af allt: vårt fosterland, och detta utan allt tal om knektekontrakt.

Jag tillåter mig nu att yttra några ord till de »stilla i landet», de der säga: »det var för olyckligt, att förslaget skulle framkomma just nu; nu var det så lugnt och bra, nu kunde vi i all sköns ro fundera på, om någon förhöjd skatt borde läggas på nödvändighetsvaran tobak eller glädja oss åt huru lyckliga våra arbetare skulle känna sig, om de, hvilka betala 1 krona i skatt, erhölle samma politiska rättigheter som de, hvilka betala 4, rättigheter, hvilka dock naturligtvis ej böra lemnas åt dem, hvilka ingen skatt betala. Hvarföre nu komma med denna olyckliga organisationsfråga, som framkallar split och oro i landet, hvarför kunde vi icke få sofva i fred? Tids nog att väcka oss, när faran står för dörren». Nej, mine Herrar, vi hafva i många år erkänt, att vårt försvar är otillräckligt; det förslår icke att värna det bästa af alla de tusende gåfvor, som en mild försyn oss förlänat: friheten. Det var då regeringens pligt att begagna hvarje tillfälle att bringa denna vigtiga fråga på tal. Då vi nu i 15 år stått och stampat på samma punkt, är det verkligen tid på att vi nu åtminstone taga detta lilla steg framåt. Jag beklagar visserligen, att vi icke på samma gång kunna få både öfning och folk, men då jag inser att om det förra ej kan blifva fråga, innan komiterade afslutit sitt arbete, är jag tacksam mot regeringen, som genom detta förslag sökt åtminstone bereda tillräcklig tillgång på folk till hären och föreslagit åtgärder, hvarigenom det skall blifva en möjlighet att hålla reda på och samla detta folk. Detta förslag, jag upprepar det, afser icke någon ny arméorganisation, men medför dock stora och obestridliga fördelar för försvaret. Går det lyckligt igenom, hafva vi tagit ett stort steg framåt i den rätta rigtningen. Faller det åter! Ja, då, mine Herrar, då beklagar jag fäderneslandet, och, jag vågar tillägga, äfven dem, hvilka med sin röst bidragit till denna utgång, de skola nog vid lugnare eftertanke erkänna att de icke derigenom befordrat hvad som för oss alla dock är det dyrbaraste: fosterlandets sanna väl.

Herr Carl Ifvarsson: Jag hörde visserligen icke mycket af hvad den siste talaren sade. Men så mycket uppfattade jag, att han slutade med att uttala sitt beklagande, i fall det ifrågavarande förslaget skulle falla. Jag vill börja med hvad han slutade, nemligen äfven med ett beklagande, men icke öfver förslagets fall, om detta skulle inträffa, utan deröfver att det nu kommit fram. Jag tror nemligen icke att det varit välbetänkt, hvarken för regeringen eller landet, att förslaget nu framlagts.

Då jag nu går att yttra mig i sak, så ber jag att — med påminnelse om 1873 års skrifvelse, som utan tvifvel legat till grund för alla de förslag, som sedan dess gjorts för försvarsväsendets ordnande, samt till viss grad äfven för åtgärder till skattefrågans lösning — få taga till utgångspunkt de ord i nämnda skrifvelse, hvilka Herr Statsministern i sitt nyss hållna anförande särskildt betonade, nemligen att för försvaret i främsta rummet skulle anlitas frivilligheten — ett uttryck hvaraf

naturligtvis i andra rummet skulle följa de värnpligtiges uttagande genom tvång eller lottning.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag hade icke den äran att tillhöra den mycket omtalade kompromissen, men var medlem af den afdelning af 1873 års Stats-Utskott, som i första hand behandlade de då vid riksdagen väckta motionerna om grundskatternas afskaffande. Jag märkte under denna behandling huru som det ena förslaget efter det andra framkom och föll igenom. Hade vi den ena dagen ett förslag, hvarom vi voro temligen öfverens, så förkastades det dagen derpå — och så alltjemt. Jag drog häraf den slutsatsen, att andra krafter än de, som funnos inom Utskottet, verkade, emedan intet förslag syntes kunna antagas utan att förut hafva varit skärskådadt på annat håll. Jag viste icke hvilka dessa krafter voro, men jag iakttog, att, oaktadt intet förslag om försvarsväsendets ordnande var framställdt, utan till behandling endast förelåg frågan om grundskatterna, så utbyttes dock vissa af afdelningens civila ledamöter från Första Kammaren mot högre militära sådana ur andra afdelningar inom Utskottet, och jag började komma underfund med att det mera, eller åtminstone lika mycket, gälde försvarsfrågan, som skatteregleringen. Detta besannades ock af det utlåtandet, Utskottet slutligen afgaf, hvilket icke minst antydde en önskan att ordna försvarsväsendet.

Emellertid kom man inom afdelningen ändtligen öfverens i hufvudsak och ett skrifvelseförslag uppsattes. Men inom Utskottet framkastades, efter det många olika förslag äfven der framlagts, slutligen det förslag, att i skrifvelsen införa de nyss nämnda af Herr Statsministern betonade orden, hvilket gaf mig full anledning att befara, det skrifvelsen skulle komma att uppfattas så, att deraf skulle följa de värnpligtiges uttagande antingen genom tvång eller lottning. Jag såg nu nogsamt, att det från tvenne olika sidor arbetades på skrifvelsens affattande, från den ena otvifvelaktigt i ärlig afsigt att lösa såväl skatte- som försvarsfrågan, från den andra måhända med beräkning att få den ena frågan med den andra sammanbunden, så att den ena kunde liksom döda den andra. Naturligtvis uttalades detta icke högt, men man kunde med skäl sluta till att så var förhållandet. Emellertid reserverade jag mig mot den föreslagna skrifvelsen på grund af de deri förekommande ofta nämnda orden; och det dröjde ej heller länge, innan mina yttrade farhågor besannades, då nemligen i det af Kongl. Maj:t år 1875 afgifna förslag till försvarsverkets ordnande lottning ifrågasattes. Inom Andra Kammaren har dock den förklaring sedermera afgifvits, att 1873 års skrifvelse icke afsett att lottning eller konskribering skulle ega rum. Derefter fann jag mig kunna sluta mig till det af kompromissen uppgjorda förslag, då jag trodde, att man skulle åtminstone komma derhän att närma sig likställighet i bördorna. Detta har man äfven sedermera sökt åstadkomma, och vid 1878 års riksdag framlades också, hufvudsakligen genom ansträngningar inom denna Kammare, ett förslag till härordning och i sammanhang dermed om ordnandet af skattefrågan. Detta förslag föll i Första Kammaren, emedan man utan tvifvel ansåg, att det skulle vara för kostsamt att ordna försvaret enligt Andra Kammarens åsigt, och måhända kunde det vara rätt. Men jag tror, att förslaget äfven föll derföre, att man ansåg skattefrågan icke tillräckligt utredd. Detta gaf en helt naturlig

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

anledning att vid sistlidne riksdag väcka motioner om en utredning af skatteförhållandena. Detta blef ock Riksdagens beslut, och en skatteregleringskomité har sedermera tillsatts. Vid denna utredning måste man oundvikligen ingå i en utredning äfven af kostnaderna för indelningsverket, och jag tror, att man hvarken kan eller bör undvika detta, emedan berörde kostnader måste betraktas såsom skattebördor. Under det denna fråga nu är under utredning, har regeringen framlagt ett förslag, sådant som det nu till pröfning föreliggande. Huru kan detta stå tillsammans med den nu mera välbekanta kompromissen eller med den utredning, som är påbörjad? Man får väl i allmänhet antaga att, när en fråga är under utredning, man icke bör taga premisserna förr än utredningen är gjord. Gör man detta, så handlar man orätt. Det är först och främst ur denna synpunkt, som jag beklagar att förslaget framkommit.

Men det är icke den enda orsaken, ty jag anser, att förslaget bort hafva föregåtts af andra förslag och beslut. Det jag lägger stor vigt på är en förändring af den militära strafflagen och att den underordnade beredes i denna lag ett tillräckligt skydd mot förmän. Detta var också ett vilkor, som fästades vid 1878 års förslag. Straxt efter 1878 års riksdag hörde jag med särdeles nöje, att regeringen anmodat sakkunniga personer att upprätta förslag till förändring af krigslagarne i den rigtning, Andra Kammaren önskat. Detta förslag har ännu icke afhörts. Men om ett sådant förslag varit färdigt och nu blifvit underställdt Riksdagens pröfning, skulle detta utan tvifvel varit en högligen välbetänkt åtgärd, som skulle helsats med mycket bifall; ty derigenom hade ett stor steg blifvit taget för försvarsfrågans lösning. Men det var icke nog härmed, ty det behöfdes äfven en grundlagsförändring. Regeringen har väl beaktat detta förhållande och framlagt ett förslag till en sådan grundlagsförändring, ehuru samma förslag är så sväfvande, att det kan vara tvifvelaktigt, om det kan antagas. Derom vill jag dock icke nu tala, ty denna fråga är icke för närvarande föremål för Kamrarnes behandling; jag vill blott säga att, äfven om förslaget skulle lyckas att, med eller utan redaktionsförändring, blifva antaget och sålunda hvilande till grundlagsenlig behandling, det är gifvet att det dermed icke är grundlag, ty dertill erfordras, som vi veta, ytterligare beslut, som icke grundlagsenligt kan fattas ännu på två år. Jag anser således, att frågorna om förbättring af krigslagarne och om en grundlagsförändring bort föregå härordningsförslaget och böra föregå hvarje förslag om försvarets ordnande.

Jag anser vidare, att frågan om grundskatternas och indelningsverkets vara eller icke vara bör samtidigt komma till tal som försvarsväsendets ordnande. Man säger visserligen, att det förslag, som nu föreligger, är ett mindre förslag, att det icke kostar något och att det endast innebär en förberedande åtgärd. Jag hörde förliden gårdag en af statsrådets medlemmar rörande en annan fråga yttra, att öfvergångsförslag äro de sämsta. Ja, om de också icke i allmänhet äro eftersträfvansvärda, så kunna de dock ibland vara nödvändiga; men här torde hans yttrande varit tillämpligt. Man har dock icke i förslaget sett, hvad man från statsrådsbänken fått höra, nemligen att detta förslag innebär en början till utveckling af försvarsväsendet. Ifrån denna

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.).

synpunkt tror jag, att frågan kan anses stor och att detta är en anledning hvarföre den i landsorten blifvit så betraktad — icke derför att förslaget i sig sjelft är stort, ty om man afser försvarets stärkande, blir frågan ganska obetydlig; stor med afseende å hvad som befaras komma.

Nu har man yttrat, att det skulle det vara ett stort fosterländskt steg, om Andra Kammaren bifölle Utskottets förslag. Jag för min del får säga, att jag tror det skulle vara ett stort fosterländskt *misstag*, ty vill man lösa frågan i sin helhet, vill man verkligen komma till något stort, då är det icke värdt att på förhand framkomma med ett förslag, som i sig sjelft betyder nästan ingenting, i afseende på försvarets stärkande, men hvilket kan leda dertill, att det slutligen blir ingenting af likställigheten rörande skattefrågan och angående lagförändringen; och i den händelse man sålunda utvecklar försvarsfrågan ensidigt och icke i sammanhang med skattereglerings frågan, försummar man att befrämja hvad som är billigt och rättvist. Jag vill icke påstå, att hvarken jag eller mina komitenter äro så hårdt tryckta af indelningsverket och grundskatterna, att jag *derföre* yrkar på en förändring och lindring, men jag anser, att det är nyttigt i det stora hela till beredande af likställighet, och jag vågar ytterligare det påståendet, att om man icke på den vägen kan bereda framgång åt frågan, man sannolikt icke skall lyckas att väcka den allmänna fosterlandskänslan i landet, och det är på denna, som man i första rummet bör söka bygga genom befordran af rättvisa och billighet.

I detta förslag ser man dock icke ett tecken till några förändringar i afseende å de gamla bördorna; och det kan knappast ifrågasättas att förslag derom nu, medan samma fråga är under utredning, bort framläggas, men deremot torde det med skäl kunna ifrågasättas, om icke det till pröfning föreliggande förslaget, under sådana omständigheter, nu bort uteblifva. Af alla dessa skäl anser jag mig för närvarande hvarken kunna eller böra biträda vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller Lag-Utskottets förslag.

Då de förberedande åtgärder, hvarom jag nyss talat, först blifvit undangjorda, då först står frågan på en rigtig ståndpunkt, och då kan det vara skäl att taga densamma i öfvervägande. Herr Statsministern yttrade, att det skulle vara farligt, om ett parti ginge hänsynslöst tillväga. I detta yttrande instämmer jag till alla delar, men han sade tillika, och jag var glad att höra det uttalas af honom, att landtmannapartiet hittills icke visat prof på något sådant. Att en eller annan röst höjt sig för förslag, som varit orimliga, det kan visst icke förnekas, och detta har måhända inträffat såväl från ena som andra sidan, men jag tror icke någon med fog kan säga, att majoriteten i denna Kammare någonsin missbrukat sin makt derhän, att hänsynslöshet kan sägas vara begången, och jag skulle beklaga om så varit förhållandet och om sådant någonsin komme att hända, vare sig af det ena eller andra partiet.

Hvad som är rätt och nyttigt för fosterlandet ligger säkerligen oss alla om hjertat lika varmt, och jag vågar påstå, att en och hvar, som, ledd af ren fosterlandskärlek — och det är jag, såsom jag nyss sagt, fullt förvissad om att vi alla äro — röstar efter sin öfvertygelse, vare

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.).

sig för eller emot förslaget, handlar lika rigtigt. Man eger icke rätt att beskylla dem, som med vidhållande af sin öfvertygelse röstar emot föreliggande förslag för att icke vara fosterlandsvänner, såsom jag hört att man i Första Kammaren lärer gjort.

Herr Statsministern yttrade vidare, att man hade att befara, det förslaget skulle möta motstånd från landtmannapartiets sida, äfvensom att detta vore det enda, som förmodades skola möta.

Att han hade att förvänta motstånd från landtmannapartiets sida, deri hade han nog rätt, och det var ju också alldeles gifvet, då de vilkor, hvilka nämnda parti sammanbundit med värnpligtens införande, icke blifvit uppfylda, men deremot tror jag att han hade rätt deruti, att icke något annat motstånd skulle möta.

Hade motståndet inom Andra Kammaren varit *det enda*, tror jag det skulle hafva varit en småsak, men för min del är jag öfvertygad att det finnes långt djupare rötter härtill.

Efter hvad jag hört från alla håll, har folket blifvit långt mera uppskrämdt än jag till och med tror hela förslaget förtjenar och detta äfven i följd af det uttalande, Herr Statsministern sjelf hade vid remissen af förslaget, då Herr Statsministern sjelf betonade frågan såsom stor och betydelsefull. Härigenom kom folket på den tanken, att förslaget skulle hafva vida större dimensioner än det i sjelfva verket hade och i mån deraf växte också motståndet. När numera yttranden från statsrådsbänken bekräfta att här vore fråga allenast om ett öfvergångsförslag, så synes häraf att farhågorna icke äro så alldeles ogrundade, som man kunnat tro. Nu har man också från vissa håll yttrat, att man icke borde fästa så stor vigt vid emigrationen såsom varande ett bevis på ovilja mot förslaget.

Lika med en talare på göteborgsbänken tror icke heller jag, att den tilltagande emigrationen har sin egentliga grund i detta förslag, men jag kan dock icke underlåta att säga hvad jag från många delar af landet hört försäkras, nemligen att detta förslag åtminstone påskyndat och förökat utvandringen. Folket fruktar för något värre än hvad förslaget verkligen innehåller och att man bereder sig på något större anfallskrig, efter som man i både tid och otid framkommer med förslag till försvarsväsendets ordnande, och denna gång utan att gifva sig tid att först vidtaga de derför behöfliga förarbetena, hvilka likväl ansågos nödvändiga vid 1878 års riksdag och som just framdrogos såsom skäl hvarföre man icke ansåg sig då kunna antaga det af landtmannapartiet framlagda förslaget.

Många talare hafva efter mig anmält sig och jag vill derföre icke längre upptaga Kammarens tid med ett längre yttrande, som väl i alla hänseende torde vara ändamålslöst.

Af hvad jag redan sagt torde tydligen framgå hvad jag önskar och jag slutar derför med att yrka rent afslag såväl å Kongl. Maj:ts som å Utskottets förslag och anser mig derigenom handla sant fosterländskt.

Häri instämde Herr *Ola Månsson.*

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Ro-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.).

sensvärd: Jag har, hindrad af Första Kammarens öfverläggningar, icke varit i tillfälle att höra alla de talare, som här haft ordet, men jag har dock emellanåt varit här inne och hvad jag dervid hört har jag sökt att i minnet behålla. Det kan dock icke af mig begäras, att jag skall till besvarande upptaga allt hvad här har blifvit yttradt, men i några delar ber jag att få göra det.

Jag torde dervid i första rummet få upptaga det flera gånger anmärkta förhållandet, att den nu af regeringen framlagda lagen skulle hafva så mycket uppskrämt befolkningen inom landet, att den hyser stor fruktan för dess antagande, äfvensom att nämnda lag skulle bidraga till den nu pågående emigrationen. Hvad betydelse ett sådant påstående kan hafva beror väl egentligen på, huru pass grundadt det kan vara. Jag kan icke bestrida rigtigheten af påståendet, att denna förskräckelse verkligen finnes. Jag har visserligen icke sjelf förnummit det, men då det så uppgifves, måste jag tro det, men hvad grunden till denna förskräckelse skulle kunna vara, kan jag icke fatta, då sjelfva lagens beskaffenhet icke är sådan, att den dertill borde kunna föranleda. Vi veta ju alla, att den icke afser att pålägga beväringsynglingarne någon ökad tunga i fredstid, än skyldigheten att anmäla flyttningar, och denna skyldighet kan väl icke medföra någon så ofantlig förskräckelse. Det är således först under krig den skulle medföra det som man fruktar, nemligen en ökad tjenstgöringsskyldighet. Men lagen skulle ju icke träda i verket förr än om två år och någon utsträckt värnpligt först efter ytterligare 5 år. Lagen kan således omöjligen skrämma någon, som känner dess innehåll, till att nu emigrera. Det skall alltså vara en falsk föreställning om lagen, som verkar detta. Jag vill då anmärka, att en lag, nära nog lika med denna, med undantag af några redaktionsjemkningar, har varit under behandling af Riksdagen åren 1877 och 1878. Jag var då riksdagsman, men jag har aldrig hört framställas denna stora förskräckelse, som nu skall hafva inrotat sig hos folket. Hvad kan då orsaken vara att en så stor förskräckelse för lagen nu uppstått, annat än den att lagen blifvit misstydd, men ett sådant misstydande trodde jag åtminstone icke skulle väga tungt för landets ombud, enär om lagen antoges, denna misstydning säkerligen genast skulle skingras, ty den verkan måste lagens kännedom komma att medföra.

Det förhållande, att vid föregående tillfällen, när denna lag framlagts, den varit åtföljd af andra lagar och bestämmelser, som skulle medföra lindring i indelningsverket eller dess upphörande och att nu lagen framkommit ensam utan sådant bihang, borde väl icke hafva kunnat verka den stora och allmänna förskräckelse, hvarom man talar, ty jag antager, att det icke är rust- och rotehållare, som emigrera. Ett bland de skäl, som blifvit anförda mot lagen, är att icke ännu en förändring af krigslagarne varit föremål för Riksdagens pröfning. I den form, hvari denna lag här föreligger, och hvari Lag-Utskottet borttagit ur Kongl. Maj:ts förslag den bestämmelse, att värnpligtige, inkallade till tjenst under fredstid, skulle i och för åtlydande af denna kallelse vara underordnade krigslagarne, en ändring, hvartill jag vill tro att det är kändt att regeringen gifvit sitt bifall, återstår icke i detta afseende något annat än, som nu finnes, d. v. s. att icke under andra förhållan-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

den än dem, som nu gälla, skulle krigslagarne hafva tillämpning på värnpligtige. Hvad har det då för vigt, detta skäl, att förändring af krigslagarne icke egt rum, då förhållandena med deras tillämpning icke komme att undergå någon förändring? Vigten af detta skäl förringas ytterligare deraf att Kongl. Maj:t, enligt Riksdagens önskan, gjort dessa lagar till föremål för omarbetning och att förslag härtill för närvarande ligger under Högsta Domstolens pröfning samt att Kongl. Maj:t aflåtit nådig proposition om sättet för antagande och förändrande af strafflag för krigsmakten. Vidare har anförts mot denna lag, att den icke står i sammanhang med den förestående skatteregleringen och afskrifningen af indelningsverket. Ja, mine Herrar, vore det fråga om en verklig förändring i vår härorganisation, då kunde man hafva skäl för påståendet att dessa saker borde och kunde, åtminstone till någon del, ställas i sammanhang med hvarandra, men här är icke fråga om annat än en förändring af beväringslagen, hvilken icke skulle medföra någon organisativ förändring af armén. Men då frågar man: hvarföre är då denna lag framlagd? Jag tror att utan att gå till Kongl. Maj:ts proposition och der angifva skäl och utan att jag behöfver med egna ord lemna någon antydan derom, Lag-Utskottet sjelft så rigtigt uppfattat meningen af detta förslag, att jag allenast behöfver åberopa hvad dess betänkande innehåller. Detta är en offentlig akt, som en hvar af Eder, mine Herrar, torde hafva läst. Det heter der:

»Från denna de i öfrigt skiftande meningarnes samstämmighet utgår Kongl. Maj:ts nu föreliggande förslag. Det hvarken är eller föregifver sig vara en definitiv lösning af försvarsfrågan. Det binder på intet sätt vid framtida beslut angående arméorganisationen, ty det utgör en förutsättning för *hvarje* sådan, som kan på allvar ifrågasättas.»

Deri tror jag svaret ligger på den frågan, hvarför regeringen framlagt detta förslag. Det går lätt, mine Herrar, att gemensamt med folkets ombud dela ett ansvar, men det är icke så lätt att bära ett ansvar såsom Konungens rådgifvare, på hvilka all skuld kastas, om landets försvarskrafter eller dess utveckling i öfrigt icke gå framåt. Det har nu icke varit rätta tiden att framlägga ett fullständigt organisationsförslag — ingen kan påstå det — och allra minst skulle detta kunna påstås af dem, som sätta en arméorganisation i oskiljaktigt sammanhang med frågorna om indelningsverkets upphäfvande och grundskatternas afskrifning, då för det närvarande en särskild komité är sysselsatt med nämnda frågas utredning. Men man har väl ej derför bort lägga armarna i kors och vänta, tills den tid kommer, då allting gestaltar sig så, att icke blott en ny härordning, utan ock de öfriga stora frågorna, genomgripande i alla delar af samhällsförfattningen, kunna på en gång framläggas till lösning. När den tiden kommer, och när sådana genomgripande förslag kunna samfäldt pröfvas och afgöras, förutser icke jag, men hvad jag antagit, det är att en regering, som icke i hvarje ögonblick i allt hvad den kan arbetar på utvecklingen af landets försvar, icke uppfyller sin pligt. Derför har också regeringen framlagt detta förslag; det blir representationens sak att bedöma, huruvida lagen bör antagas, huruvida den är lämplig eller icke.

Jag ber nu att få öfvergå till granskning af några utaf de anmärkningar i detalj, som mot förslaget framstälts. Jag kan, som sagdt

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten (Forts.)

är, icke upptaga dem alla; jag minnes icke alla och har icke ens hört dem alla; en af de framstälda anmärkningarne var, att anmälan af flyttningar vore för de värnpligtige ett besvär; och att för att underlätta detta behöfdes det en fullständigt ordnad indelning af utskrifningsområden, hvilket icke kunde ske endast genom områdenas uppritning på en karta. Detta är sant. Det fordrades verkligen lång tid för att fullständigt och på ett lämpligt sätt ordna alla de förhållanden, som af lagens antagande blefve en följd. Men just i denna omständighet har legat en ytterligare anledning för regeringen att, så fort ske kunnat, framlägga detta förslag, på det man under lugn och fred måtte så småningom kunna ordna dessa förhållanden, så att då lagen för en fullständig arméorganisation blefve antagen, man måtte hafva undangjort en god del af ett arbete, som först genom begagnande af den erfarenhet, som genom tillämpning vinnes, kan tillfredsställande utföras.

Man har vidare gjort anmärkning mot ordet »utskrifning». Jag vet icke, att detta ord är sämre än något annat. Och hvarför skulle man borttaga det, då det förut stått i lagförslagen? Icke heller kan väl någon hysa fruktan för detta ord; det bör väl icke afskräcka någon. Det har icke förut afskräckt hvärken den ena eller den andra Kammaren, och man har således icke haft något skäl att nu utstryka detta ord för att använda ett annat, som sade ungefär detsamma. Icke heller lärer väl någon vilja ifrågasätta, att detta ord i denna lag skulle betyda detsamma, som det betydde för 150 eller 200 år sedan. Ordet betyder, hvad det i dag, enligt gällande språkbruk, betyder, och icke något annat.

Man säger att frågan är liten. Ja, den är liten, för så vidt angår dess praktiska resultat *för tillfället*. Men att den betraktas såsom en stor fråga, det visar det stora motstånd, den rönt, den upprörda sinnesstämning, som genomgått vår press, det visar just den förskräckelse för lagen, som, efter hvad man påstår, skall finnas hos den stora allmänheten — huru denna förskräckelse bibringats, lemnar jag derhän. Frågan är verkligen för stor för att jag skall kunna ingå i detaljgranskning af de mot förslaget framstälda anmärkningarne; dock vill jag ännu upptaga några deraf till bemötande.

En talare framdrog en sats, som visserligen är mycket vacker, men försigtigtvis erkände han, att den behöfde modifieras, och utan detta erkännande hade han säkert icke ens sjelf framkommit med den. »Ingen allmän värnpligt med träldom», sade han, »men folkbeväpning med frihet». Detta låter onekligen mycket vackert, men den praktiska tillämpligheten kan jag icke förstå. Kan allmän värnpligt, då det finnes i lag stadgade former, i hvilka den skall verka, kallas träldom? Folkbeväpning med frihet skulle väl vara, att, i händelse våra försvarskrafter behöfde anlitas, det skulle stå en hvar fritt att efter behag deltaga i försvaret eller undandraga sig detsamma, Som sagdt, satsen är vacker, men torde icke inverka på saken, ty praktiskt tillämplig lär den svårligen vara.

Det har talats om skrämskott och att man skulle hafva begagnat sig af sådana för att få lagen antagen. Jag hemställer, om icke, då man begagnar dylika uttryck om landets regering att under en helig

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

förevändning begå en dålig handling, just detta är skrämskott. Jag tror att detta tal icke behöfver annat bemötande.

Man har klandrat 25 § i förslaget, nemligen den, som handlar om uppbådet af de värnpligtige; man har sagt att ingenting i förslaget visar, att de värnpligtige icke skulle kunna användas annat än till landets försvar, och man har gjort anmärkning emot att det i första paragrafen heter »hvarje svensk man är värnpligtig», i stället för att »hvarje svensk man är skyldig att deltaga i landets försvar». Ja, mine Herrar, i 1878 års förslag, hvarifrån mycket i redaktionsväg denna gång blifvit taget, heter det visserligen i första paragrafen, att hvarje svensk man är skyldig att deltaga i landets försvar. Men då det redan i andra paragrafen talas om »värnpligtig», och förslaget icke på något ställe innehåller en definition på ordet värnpligt, har man ansett det bättre att återgå till den redaktion, som i flera föregående förslag blifvit begagnad, nemligen den, att hvarje svensk man är värnpligtig. Ty derigenom framkallas icke vid jemförandet af de båda paragraferna frågan, hvad som förstås med värnpligt, hvilket man på förhand antages veta. Men att man uti ordet värnpligt skulle kunna finna den betydelse, att det innefattade något annat än skyldigheten att deltaga i landets försvar, dertill påstår jag att man saknar all grund. Hela förslaget allt igenom gifver vid handen, att det endast är för nyssnämnda ändamål, som de värnpligtige skola användas. I 25 § heter det, i fråga om beväringens uppbåd, att detta skall kunna ske i och för »rikets försvar och förberedelse dertill», och beträffande de andra ändamålen, nemligen »bevarandet af rikets neutralitet» och »upprätthållandet af inre ordning», hafva de hemtats från det förslag, som afgafs af 1875 års Särskilda Utskott, samt återkommit uti samtliga sedan dess framlagda härordningsförslag, med undantag af »upprätthållandet af inre ordning», hvilka ord finnas uti 1877 och 1878 års förslag, sådant det senare i motionen förekom, men uteslötos af samma års Särskilda Utskott. Det har äfven denna gång uteslutits af Lag-Utskottet, och regeringen har accepterat detta. Orsaken, hvarför det bibehölls i regeringens förslag, var, såsom det blifvit tillkännagifvet, att man ville att denna lag skulle utgöra en bred bas, på hvilken sedermera ett fullständigt härordningsförslag i hvilken rigtning som helst skulle kunna byggas och af Riksdagen antagas, utan att några egentliga förändringar behöfde göras. Man tänkte sig nemligen möjligheten af att vid en ny härordning en mindre beväringsstyrka kunde behöfva uppbådas för ifrågavarande ändamål. Regeringen har emellertid medgifvit den af Utskottet gjorda uteslutningen, och det kan således icke vara emot denna sak man har att göra någon anmärkning.

Men man har frågat: hvem är det, som eger att uppkalla beväringen? och frågan afsåg beväringens första uppbåd. Läser man 25 paragrafens första moment till slut, finner man att detta första uppbåd eller ock de större eller mindre delar deraf, som *Konungen kan finna det behöfligt*, må inkallas i tjenstgöring. Det är således *Konungen*, som skulle pröfva, om och när samt till huru stor del detta uppbåd torde inkallas. En talare gjorde, förmodligen i afsigt att visa det farliga uti denna paragrafs bestämmelser, en jemförelse med denna och

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

nu gällande beväringslag af år 1860. Han yttrade dessutom åtskilligt, som jag icke fullt kunde följa, men som gick ut på att visa, att Konungen redan utan något i Statsrådet fattadt beslut, endast i kommandoväg uppbådade beväringen. Jag ber, med anledning deraf, att få uppläsa några rader af det nådiga bref, som årligen utfärdas rörande beväringens inkallande. Det heter der:

»Oscar etc. I afseende å den allmänna beväringens öfningsmöten år 1880 hafva Vi funnit godt i nåder förordna följande:

1:o. De beväringsskyldige af 1880 års såväl första som andra klass, jemte sådane beväringsskyldige, som af en eller annan orsak ännu icke personligen fullgjort behörig vapenöfning eller icke, enligt äldre författningar, derifrån genom erläggande af då stadgad afgift vunnit befrielse, skola, så vidt de blifvit vid mönstring approberade, med vederbörande klass undergå femton dagars vapenöfning, in- och utryckningsdagarne oberäknade» etc.

Jag anser således, att, då man såsom skäl för afslag på en af Kongl. Maj:t afgifven proposition framställer påståenden, man bör vara säker på sin sak. Finlands värnpligt har af samme ärade talare framhållits såsom exempel, och jag har särskildt apostroferats derför att jag dervid råkade se på talaren. Ja, Finland har verkligen en värnpligt, ehuru jag icke vet om den är så särdeles stark, men denna värnpligt medför likväl icke befrielse för rust- och rotehållarne att betala vakansafgifter.

Man har sagt, att föreliggande lagförslag endast vore ett utkast. Nej, mine Herrar, det är ett formligt förslag till lag. Men är denna lag ett utkast derför att den, ordnande värnpligtsförhållandena, kan tillämpas under olika arméorganisationer, ja, då är det en annan sak.

Jag ber slutligen att få nämna några ord med anledning af hvad en ärad talare yttrade, att det finnes andra förhållanden, som kunna stärka ett lands försvar eller åtminstone trygga dess ställning, nemligen kloka lagar, de fredliga idrotter, som öfvas inom landet, och den till följd deraf uppkommande aktningen hos utlandet. Ja, ingen lär väl underkänna vigten häraf, men icke är det ensamt befintligheten af dessa förhållanden, som drifver fiendens skaror ur landet. Jag har tyvärr under min lefnad bevittnat tilldragelser, som öfvertygat mig om motsatsen. Mine Herrar, jag tror att samma regel gäller nu som fordom: den, som icke vill taga vara på sitt hus, har icke säkerhet derinom.

Herr C. A. Larsson: Nu liksom vid remissen af den Kongl. propositionen vill jag börja med att tillkännagifva, att jag fortfarande hyser den största högaktning för den man, som rekommenderat denna lag till antagande. Om jag derföre skulle råka att säga något, som på ett eller annat sätt kunde stöta honom, ber jag honom vara öfvertygad derom, att det icke är för hans, utan för sakens skull.

Jag vill först fästa mig vid Herr Statsministerns påstående, att våra knektekontrakt icke vore af privaträttslig natur. Sveriges regering för 200 år sedan skulle då på ett förvånande sätt förstått konsten att lura bönder. Herrarna hafva åtskilliga gånger hört upprepas knektekontraktens försäkringar derom att rotehållarne, deras barn och

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

folk, hvilka till gårdarnes kultur och bruk behöfvas för nu och i tillkommande tider, skola vara alldeles qvitte och befriade från utskrifningar eller våldsamma värfningar, sedan dessa knektekontrakt underskrifvits och de derigenom iklädt sig att underhålla den fasta militärstam, som sedan dess funnits i landet. Jag skall taga mig friheten läsa upp endast namnen på dem, som underskrifvit till exempel knektekontraktet för Östergötland. Der finner man först namnen Axel De La Gardie, Christopher Gyllenstjerna och Claes Flemming å Kongl. Maj:ts vägnar; derefter komma hemmansegarne: Pär Arfvedson, Birger Pährsson för Hammar- och Björkkinds, Erik Johansson i Råberga för Akerbo m. fl., Håkan Pährsson i Fröberga för Bråbo m. fl., Pähr Jonsson i Wässlunda för Kinda och Ydre, Olof Larsson i Stämminga för Bobergs och Gullbergs, Grels Hindersson i Thuna för Walkebo och Wifolka, Anders Svensson i Skeby för Lysings och Dahls och Per Andersson i Renkelsby för Göstrings och Aska härader. Det var sålunda hvarken med adel-, prester- eller borgareständen man kontraherade. Det var endast med bondeståndets riksdagsombud denna öfverenskommelse träffades.

Kan man nu föreställa sig, att någon af dessa bönder hade en aning om att den dag skulle komma, då en sådan man som Hans Excellens Herr Statsministern, och flere med honom, skulle våga säga till deras efterkommande: »detta är blott att lura Er med, ty Eder värnpligtsskyldighet fortfar att vara lika stor hädanefter som hittills. Ingenting kan lända Er till befrielse derifrån, om krig inträffar, utan Konungen eger i alla fall, i trots af dessa försäkringar, att kommendera man ur huse.» Det är märkvärdigt att man ens kan ställa sådant i fråga. Jag skall anhålla att få slippa läsa upp de öfriga knektekontrakten. De äro alla temligen lika till sitt innehåll och underskrifna af hufvudsakligen bönder från hvarje härad eller socken och ofta till och med från hvarje by eller hemman i socknen. Det är alldeles uppenbart att de äro af privaträttslig natur, och att derigenom den enskilde af kronan köpt sig fri från den tunga utskrifning, som fans på den tid kontrakten skrefvos. Och på grund af dessa kontrakt hyste bönderna ännu det osvikligaste hopp att vara frie från våldsamma utskrifningar af hvad namn det vara må.

Vi hafva sedermera underkastat oss den femåriga beväringen för att slippa rekryteringen under krig; men enligt det nya förslaget skola vi icke allenast sjelfva vara värnpligtige de åtagna 5 åren, utan derjemte vidkännas en utskrifning till hären i 12 år jemte 8 år i landstormen och dertill fortfarande underhålla den stående armén. Det var minsann ingen lätt sak att under krigstid uppsätta rekryter. Det hände med en bonde under forna krigstider, om hvilken jag läst, att han fick springa i 7 veckor omkring landet, innan han lyckades få fatt i en karl att sätta i stället för den, som de skjutit ihjäl i kriget. Må man således icke förundra sig öfver att 1812 års beväringslag utan motvilja enhälligt antogs af dåvarande bondeståndet!

Jag skall anhålla att få uppläsa för Herrarne en skildring af förhållandena *före* den tid, då knektekontrakten tillkommo: »Gustaf I:ste gjorde i den personliga krigstjenstskyldigheten en vigtig förändring. Han föreslog nemligen, och menigheterna antogo förslaget, att i stället

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

för att sjelfva, då rikets försvar så fordrade, tåga ut i krig, bevära och bekosta sig, erlägga en viss afgift till kronan, hvarmedelst så in- som utländingar kunde anvärfvas och en mera öfvad krigshär erhållas.»

I ett historiskt verk från den tiden heter det: »Någon ny och viss ständig afgift, motsvarande den instälda krigstjensten, hafva vi dock icke funnit under denna tid påbjuden; men väl att skatteallmogens så kallade vissa besvär, fodringen, inqvarteringen och dagsverkena under denna tid till sitt belopp betydligen ökades och tillfälliga gärder till krigsmaktens underhåll utskrefvos, liksom bemödanden gjordes för hela skatteväsendets reglering. Det är emellertid den af Konung Gustaf sjelf vid mångfaldiga tillfällen högt uttalade åsigten *att låta allmogen sitta hemma och betala skatt, under det att han sjelf ville bekosta och besörja hvad till rikets krigsmakt erfordrades*, hvilken gifver en särskild pregel åt krigsförfattningen under denna tid.»

»Att han för deras skull, som oförståndiga äro och icke allting besinna kunde, ville gifva dem del af sin räkenskap, att hvar och en måtte se hvad han dels utgifvit» etc.

Och så säges det mot slutet af ett Kongl. bref, att han låtit införskrifva det myckna krigsfolket i landet, derföre »att då han for omkring i riket, var hvar mans råd och röst att han skulle låta inkomma främmande krigsfolk, de ville gerna hjelpa till att sjelfve dem löna; det gjorde han ock på det *Sveriges allmoge måtte sitta hemma, sköta åker och äng, föda sina hustrur och barn och icke längre gå ut att låta slå sig ihjel!*»

Sådan konung fans det på den tiden. Skulle man anställa jemförelser mellan dåvarande konungamaktens pretentioner och det nu föreliggande förslaget, så komme man ovilkorligen till det resultat, att svenske böndernas förnämsta skyldighet nu i motsats mot på den tiden vore att stå i ledet från sitt 21:sta till 40:de lefnadsår och låta skjuta ihjäl sig.

»När allmogen», heter det vidare, »sålunda med förminskning af rikets räntor sökte sin frihet och fördel, åberopande det gamla och fordna och icke aktande tiden och lägligheten, så ville deraf följa först att man litet krigsfolk bekommer uti riket. Då man nu, riket till försvar och skydd, höll dråpeligt krigsfolk fyra till sex tusen man, dessutom sköna skepp, värjor, bössor, båtsmän och annat, höll man deremot i fordom tid icke mer än fyra till sex hundra, såsom man ock hade blott en hop skärjebåtar och annat prackeri, der hvarken hjelp eller tröst medföljde.»

»Hvilken tunga, skada och förderf hade icke allmogen haft i gammal tid genom de svåra krigsfärder, som de gjort i framlidne riksens herrars, synnerligen gamle Herr Sten Stures tid, då de från deras bo och bohag i lång tid borta voro, hustrurna och barnen sutto hemma i stor hunger och svält, andetiden försummades och åker och äng förderfvades och dock uträttades föga genom dessa utfärder, som skedde för Stockholm, för Calmar, för Elfsborg, ja, äfven i Ryssland med.»

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

»Annorlunda hade tillgått, sedan han efter Guds skickelse hade kommit till regementet. Han hade låtit gå sig till hjertat den stora skada och förderf, som i fordom tid i mångfaldig måtto öfvergått detta fattiga rike. Och det hade synts honom nyttigt och en god sedvana vara, att riket blefve förstärkt med väldeligt, godt dugeligt krigsfolk, med väldiga sköna örlogsskepp, desslikes dråpeliga värjor, hästar, byssor, harnesk och andra krigsnödtorfter och han förhoppades sig icke hafva förtjent någon otack för sådana nya sedvanor.»

Nej, det kan man verkligen säga. Och så heter det till slut:

»Detta konungafölje egde konungen i alla tider att disponera efter behag, och dess storlek, liksom dess användande, berodde endast på konungens inkomster och på hans personliga anseende såsom krigare. Så var äfven nu förhållandet och det är derföre den väsentliga skilnaden emellan de värfvade trupperna i konungens tjenst och de utskrifna, att de senares uppsättning alltid, enligt regel, var beroende af bevillning, men de förras icke, för så vidt konungen utan bevillning egde medel att dem anskaffa och utrusta.»

Ja, här förekommer en mängd saker, som gifva mig den fullkomligaste öfvertygelse, att knektekontrakten måste respekteras, så framt man icke vill finna någon svensk undersåte af så ringa värde, att man vågar bryta ett mellan honom och landets konung ingånget aftal. Till och med om detta aftal endast vore bekräftadt på gammalt svenskt sätt genom ett handslag, borde det stå fast och lända till ömsesidig efterrättelse, så att man icke kunde framkomma med sådana pretentioner, som nu skett. Jag vill fråga Herrarne, om rust- och rotehållaren skulle sjelf ställa sig i ledet, hvad vore då vunnet? Om jag köper en annan, så vinner ju staten lika litet, ty denne andre är ju ändock lika skyldig att göra krigstjenst? Det är ju icke reson uti att uppställa allmän värnpligt vid sidan af indelningsverket, ty genom detta senare vinnes ingen enda man i ledet mera, om alla äro lika värnpligtige.

Således är det icke af egennytta, utan af andra orsaker, som landtmannapartiet anser jordegaren hafva friköpt sig genom de onera roteringen medför och förty håller på indelningsverket. Egennyttan ligger tvärtom på motsatta sidan. Det är dessa Herrar, som vilja, att bonden, som sitter på den skattskyldiga jorden, skall köpa karl för sitt hemman och ändå hafva samma värnpligt som den störste patron, hvilken eger privilegierad jord och för den samma icke betalar ett öre i skatt, hvilka böra beskyllas för egennytta, då de icke vilja bidraga till stammens underhåll eller tillåta att bördorna af grundskatter och indelningsverk fördelas på alla efter hvars och ens skatteförmåga.

De båda Kamrarne stå ännu, såsom Herrarne finna, efter 14 års strid som tvenne fasta väggar emot hvarandra. Den ena ger icke efter för den andra. Första Kammaren beviljar alla anslag, som Kongl. Maj:t begär, den Andra Kammaren söker att pruta så mycket som möjligt, men blir öfverröstad i de gemensamma voteringarne. Detta missförhållande skulle kunna försvinna, om skatteförhållandena utjemnades, så att hvar och en skattade i förhållande till sin för-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

måga. Först när så sker, blifva de båda Kamrarne förenade till ett hus och en herde. Man skulle då icke vid de gemensamma voteringarne se sådana resultat, som dem, hvilka nu så ofta inträffat under de många år, som förflutit sedan det nya representationssystemets införande.

Jag frågar, hvem är det väl, som kastat bort de 100,000,000 kr., som erbjödos i aflösning för våra grundräntor såväl 1862 som 1869? Är det väl Andra Kammarens majoritet? Nej, mine Herrar, det är Första Kammaren, det är icke bönderna, utan herremännen, som gjort detta. Hade Första Kammaren antagit mitt vid 1862 års riksdag gjorda och 1869 fortsatta förslag om uppläggande af allmänna hypoteksbankens obligationer på 100,000,000 kronor för aflösning af grundskatter och kronotionde, så skulle Andra Kammaren nu icke behöfva pruta på hvarje af Kongl. Maj:t äskadt anslag, ty vi hade då ingen statsskuld haft att gälda, vi skulle då hafva kunnat bygga alla jernvägar, vi nu ega, utan att landet ändå haft ett enda öres statsskuld. Denna saken borde Första Kammaren hafva i minne, då fråga är om ny härordning.

Och huru står väl nu frågan om grundskatternas afskrifning? Andra Kammaren har begärt för icke länge sedan en afskrifning af tre fattiga procent derå under loppet af cirka 30 år. Är det väl rimligt att säga nej till en sådan begäran, då man för denna lilla eftergift, hvilken skulle medföra värnpligt för rust- och rotehållare, som dymedelst blottställer lif och lem, ja, allt hvad man eger och har genom inträdande i en tjuguårig värnpligtsarmé på sätt förslaget 1878 innehöll? Men för några år tillbaka, då strid angående dessa knektekontrakt pågick, så hade vi en krigsminister, som påstod att dessa kontrakt icke egde annan gällande kraft, än att verka mot rubbningar nedifrån och uppåt. Det var då jag påstod, att den mannen predikade vådligare läror för vår Konung, än dem den beryktade korporal Tullberg hade att förkunna för de skånska hofveribönderna. Ty om ett kontrakt skall hållas å ena sidan, så bör detta ock ske på den andra, till och med om det vore sjelfva Konungen, mot hvilken man uppstälde ett sådant anspråk. Denna grundsats är så djupt inrotad i det svenska folkets rättsmedvetande, att hvarken storståtliga tal eller Kongl. propositioner kunna bibringa allmänheten den öfvertygelsen, att rust- och rotehållarne skulle utan motsvarande lindring i roteringsbördorna vara skyldiga att tillika underkasta sig och sina barn allmän värnpligt. *Ty hvad var det väl annars, som de friköpte sig från på 1680-talet?* Kan man väl tänka sig, att de jordegare, hvars ombud tecknade sina namn under dessa kontrakt, kunnat hysa ens den aflägsnaste aning, om att sådant försåt skulle ligga under dem? Nej, gode Herrar och svenske män, låtom oss först se till, att hvar och en bland oss arbetar på utjemnande af de stora skattebördorna och vi skola då få värnpligt och jemlik beskattning i vårt land.

Privilegiernas tid är en numera öfvervunnen ståndpunkt, det går icke längre an att beskatta vissa medborgare till de förnämares fromma. Städerna och de stora godsegarne hafva länge nog låtit skatteallmogen draga tyngsta lasset af försvaret och skattebördorna.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Ingen af oss vill neka att försvara landet, fastän man beskyller oss för försvarsvägran. Skilnaden är blott den, att en del vill, men en annan del vill icke bidraga till den indelta soldatens underhåll; beviset härför ligger i uppenbar dag genom förkastandet af 1878 års förslag.

Grefve Björnstjerna uttryckte, att han kände både glädje och förvåning öfver hvad som i denna fråga nu förekommit. Detta förundrar mig alldeles icke, ty han är lika fanatisk för *värnpligtslagen* som jag för *knektekontrakten*. Och jag ursäktar honom således gerna, fastän jag icke kommer att anse beklagligt, om Andra Kammaren afslår förslaget; tvärtom skulle, enligt mitt förmenande, icke allenast rust- och rotehållarne, utan äfven Grefve Björnstjerna vara att beklaga, om förslaget ginge igenom. Dess antagande skall icke heller lända Första Kammaren till någon uppbyggelse, ty valmännen inom landet skola utan tvifvel anse att Första Kammaren gått för långt i eftergifter för den högsta viljan och skola derföre nog i framtiden akta sig för att vid blifvande nya val gifva den Kammaren samma färg som nu; men detta tycker jag vore mindre lyckligt, ty jag vill hafva *rigtiga* gubbar i Första Kammaren, för att der ega en sansad motståndskraft, då den Andra vill skena för fort.

Det är med en verklig tillfredsställelse, som jag sett af tidningsreferaten öfver frågans behandling inom Första Kammaren, att till och med en Generalstabsofficer uppträdt *emot* förslaget, på den grund att han ansåg knektekontrakten utgöra ett hinder emot dess antagande, då icke hvem som helst kan undanrödja deras bindande verkan. Det var en herre som heter Stjernspetz, som var så pass sjelfständig. Jag känner inte karlen, men jag högaktar honom, derföre att han, i trots af sin egenskap af tjensteman, vågar föra sanningens talan i den Kammare, till hvilken han hörer. Hans Excellens Björnstjerna gaf mig i Första Kammaren en gliring med anledning af det vid 1878 års riksdag afgifna förslag, hvilket jag då frambar, och det är ledsamt, att jag icke nu ser Hans Excellens i Kammaren; jag skulle då nog hafva gifvit honom qvitto. Jag vill nemligen fråga: hvem var det som slog i kull *det* förslaget? Icke var det landtmannapartiet, utan det var regeringens egna medlemmar, som närmast vållade att frågan föll. Majoriteten i Första Kammaren utgjorde nemligen endast 8 röster, och hade regeringens egna medlemmar, som då innehade 6 platser i Kammaren, röstat och röstat *för* förslaget, och hade de tagit med sig Tornerhjelm och Beck-Friis, hvilka vanligen rösta som regeringen vill, så hade ju majoritet varit vunnen. Det då ifrågavarande förslaget innehöll en härordning, som man aldrig sett maken till i Sverige och aldrig får se, men det löste derjemte skattefrågorna på ett tillfredsställande sätt. Landtmannapartiet gick då visserligen något längre i eftergift än det bort göra, men detta skedde för att öfvertyga den hedersmannen, som förebrått partiet för *försvarsvägran*, att det icke dertill gjort sig skyldigt. Ty partiet gick tvärtom så långt i tillmötesgående och eftergift, att jag trotsar någon att uppvisa ett motstycke. Mycket mer kunde jag hafva att säga, men jag skall nu icke hålla på längre, ty jag tror att Herrarne

likasom jag börja blifva hungriga. Jag inskränker mig derföre till yrkande på ett rent afslag.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Den vidare öfverläggningen uppsköts till kl. 7 e. m., då detta sammanträde, enligt derom utfärdadt anslag, komme att fortsättas; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. $^1/_2$ 4 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.